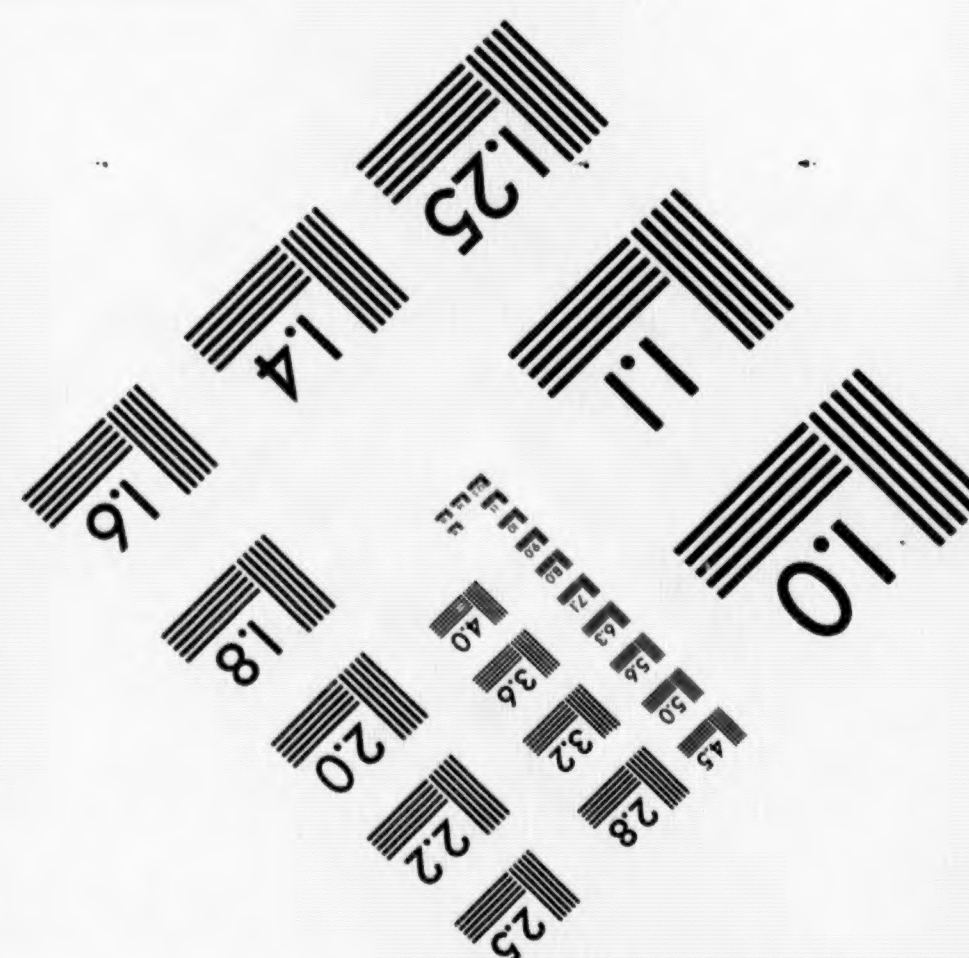
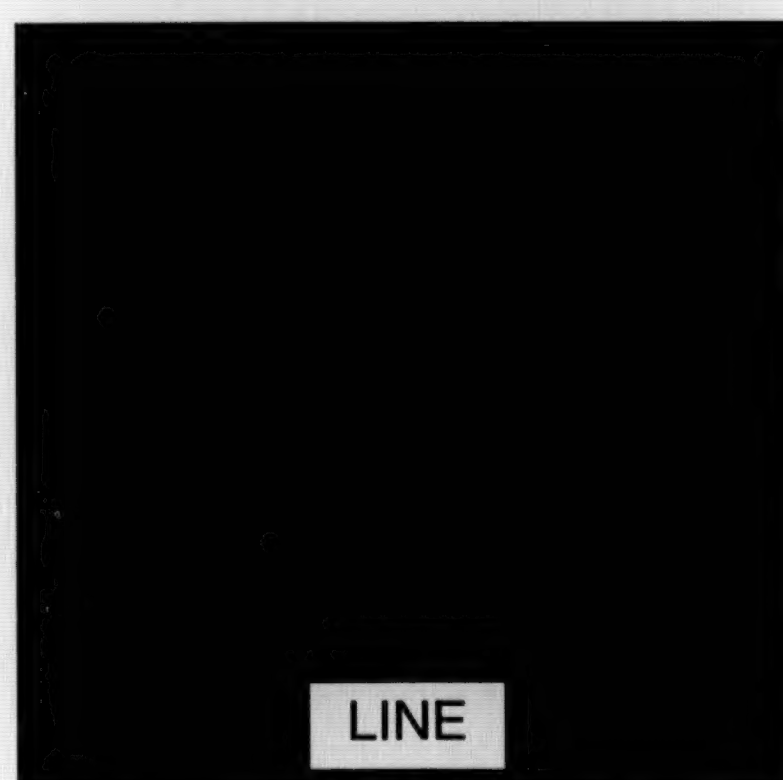
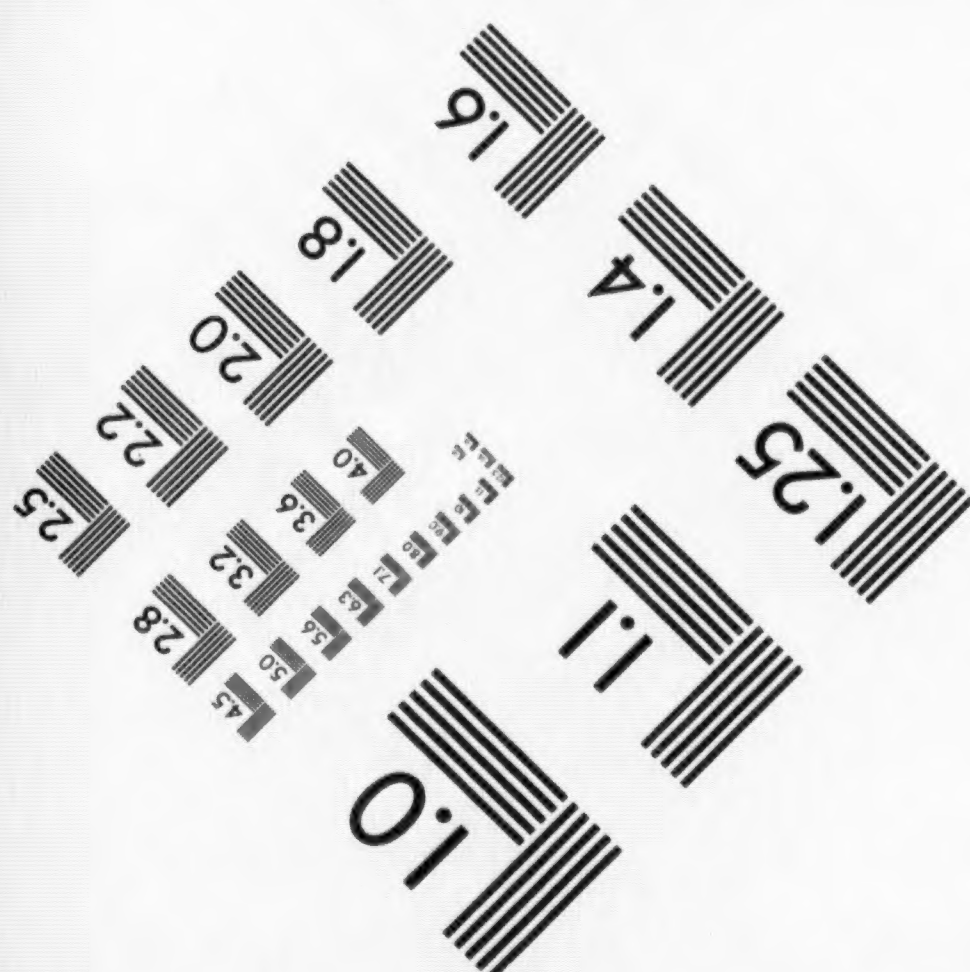
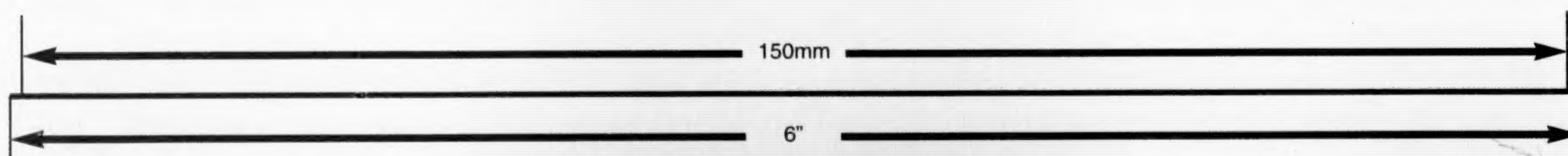
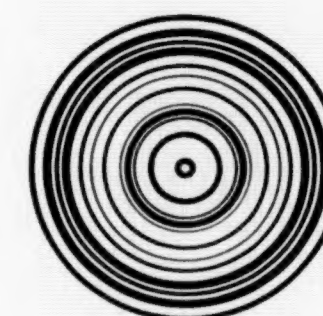
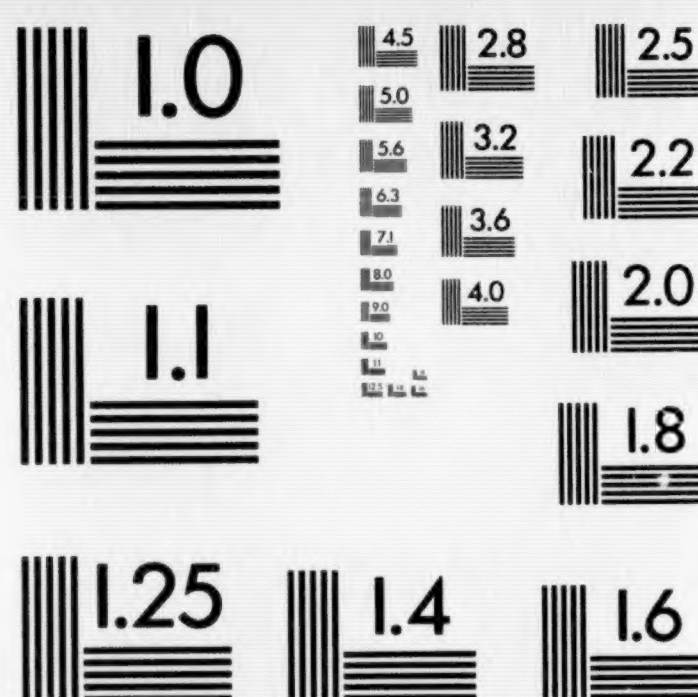
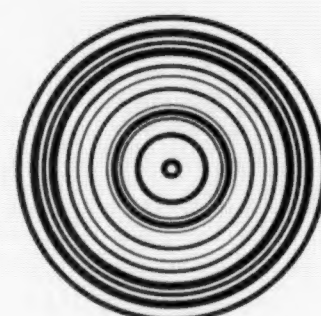
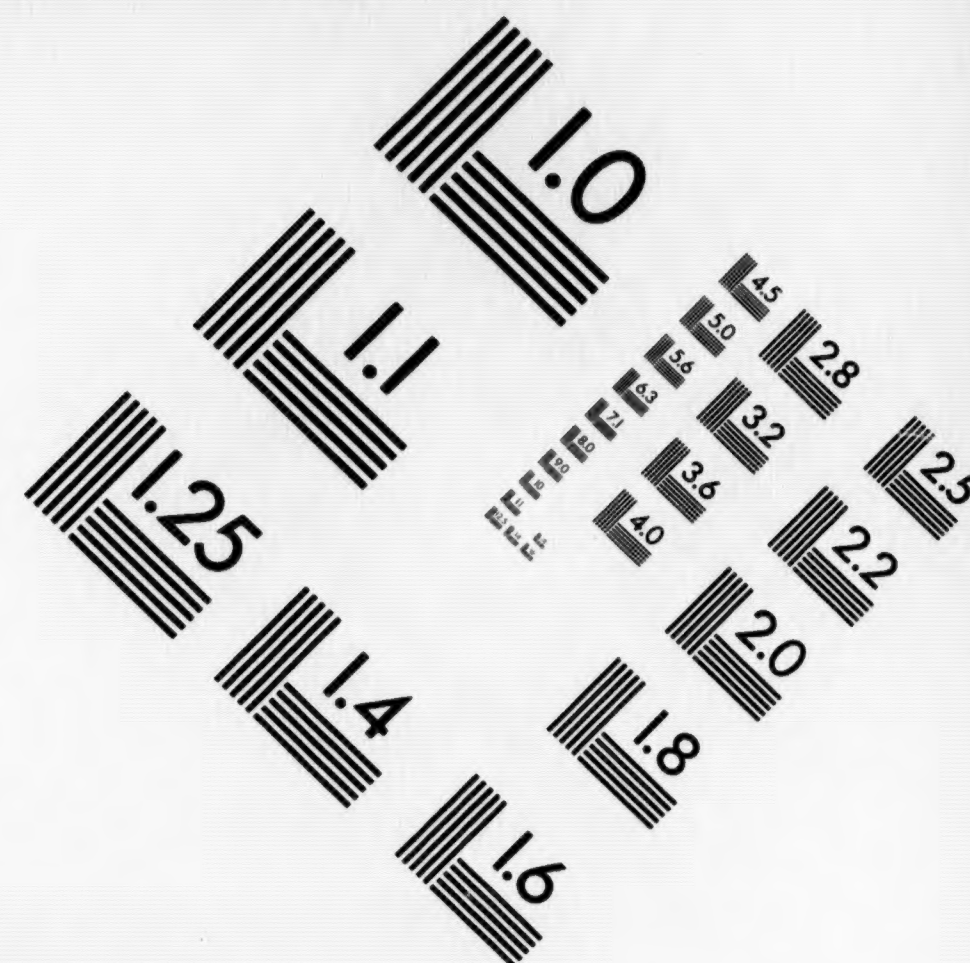
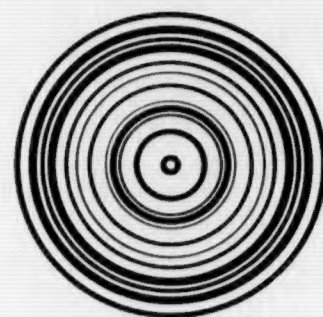
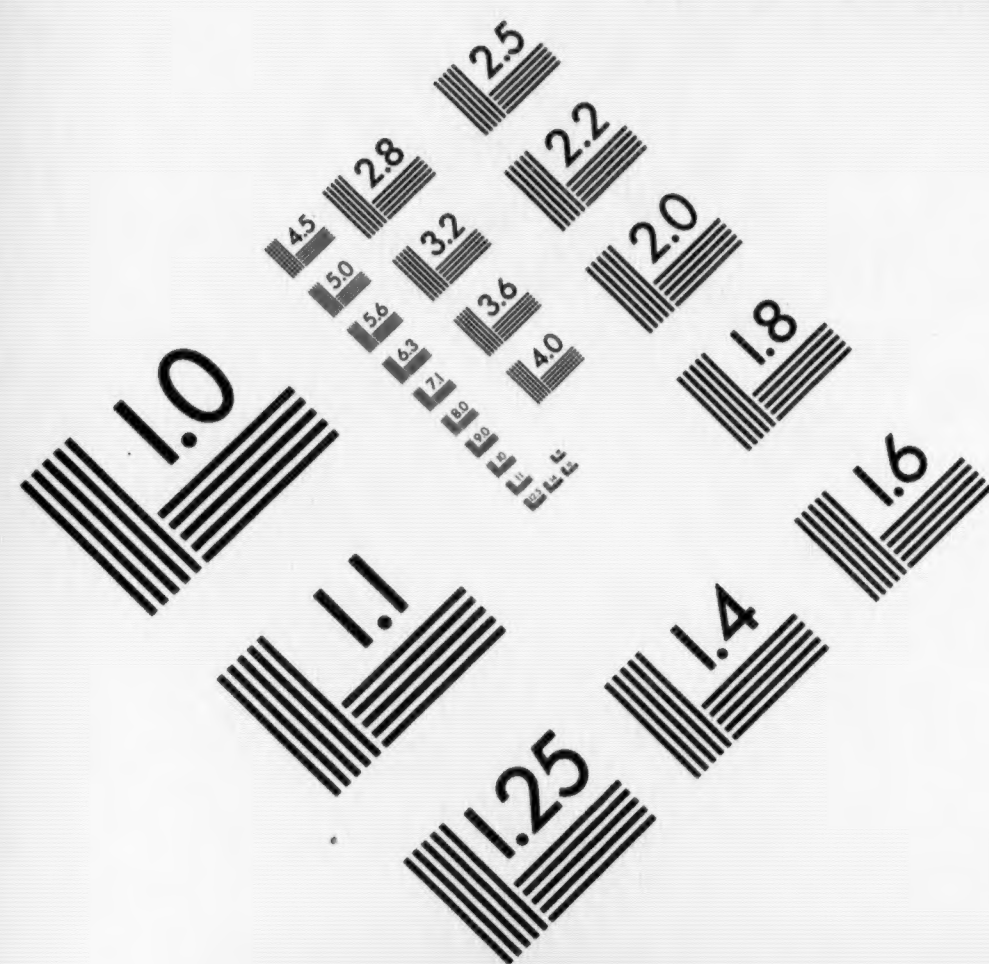

START

CONTROL TEST TARGET for Kodak Quality Monitoring

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww

Note: This target is intended for routine quality control checking and uniformity.

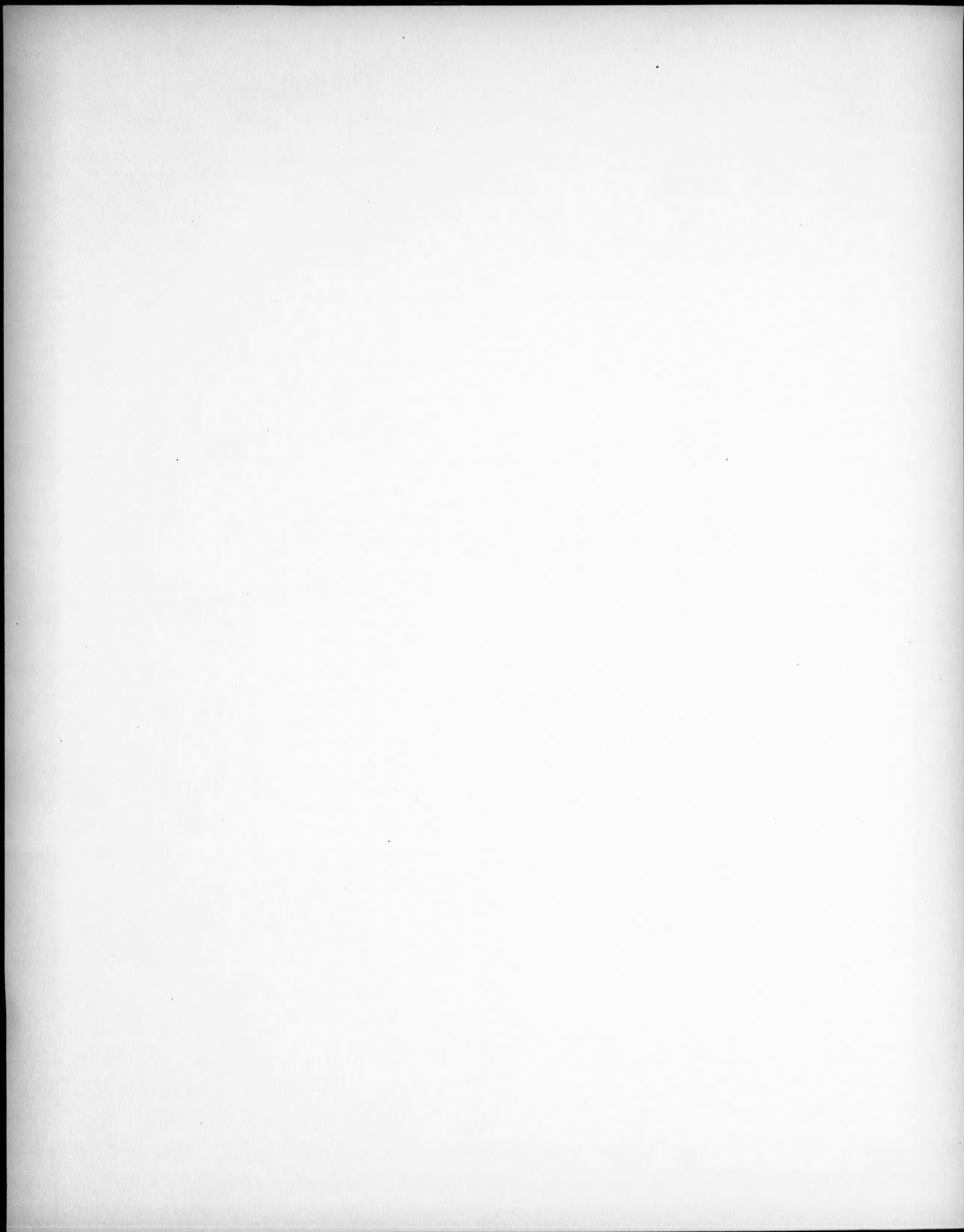
It is not to be used for certification of meeting any ANSI or ISO Standards for image quality requirements.

Note: To record background density, use a blank sheet of white paper.

Document Imaging
EASTMAN KODAK COMPANY
Rochester, New York 14650
1-800-232-8811

DOCUMENT
IMAGING

Microfilmed 2004
By the
Center for Jewish History

For
YIVO Institute
For Jewish Research

NEW YORK, NY

Reproduction may not be made
without permission.

YIDDISH DRAMA

PRESERVATION

PROJECT

YIVO
LIBRARY

REEL

Y-2004-1888.12

Orshanski, B.

**Bay di ershte zunen-
shtrahlen: a drame in
dray akten.**

[Vilna, 1911]

BIBLIOGRAPHIC RECORD TARGET
YIVO INSTITUTE FOR JEWISH RESEARCH

Master negative Storage Number Y-2004- 1888.12

Orshanski, B. (Ber), 1883-1945.

Bay di ershte zunen-shtrahlen : a drame in dray akten.

[Vilna : B. Kletskin, 1911]

47 p. ; 20 cm.

1. Yiddish drama.--lcsh
I. Lithuania-Vilnius

ID : NXYH01-B3693
CALL #: /4394

CC: 9114 DCF: [HBR]

Reduction ratio

X 10.0

2/4394

ב. ארשאנסקי.

מחלקת המחקר והפיתוח

ב"י די ערשטע
זונען = שטארקע לעבן

אדראמע אין דריי אקטען.

געווידמעט מיין ליעבער מוטער
און דעם אנדענקען פון מיין טייערען זיידען.

פערזאנען:

אהרן.
מוסיע, זיין טאכטער, אן'אלמנה.
זלצטע, ישראל, איהרע קינדער.
אברהם, זלצטעס מאן.
פאנקע, זייער טאכטער.
געליע, מוסיעס א מוהמע.
חיים'קע, מאיר, מענדיל, מאניע, ישראל'ס חברים,
זעלדע, א שטוב-מידעל.
א פוהרמאן, א ברויט-בויניגער יוד.

ס'קומט פאר אין א ליטווישער שטעדטל, מיט א יאהר 8—9 צוריק.

Бай ди эрште зунень-штрапень
При первых лучах солнца
Драма Б. Оршанского.

Типографія Б. А. Клецкина, Вильна, Завальная 33.

ערשטער אקט.

ניט קיין גרויסער צימער, בעל-הבתיש צוגעקליבען. אין מיטען, נע-
הענטער צום הינטערגרונד, ביי א ברויטען, איטאליענישען פֿענסטער
שטעהט א פֿיערקאנטונגער טיש מיט 2 פֿליגלען. צווישען פֿענסטער
און טיש שטעהען עטליכע שטולען. רעכטס פֿון טיש פֿיהרט א טיר
דרויסען; לינקס שטעהט א שווארצע ספרים-אלמער מיט גלעזער-
נע טירלעך. די רעכטע וואנד איז פֿאלגענד איינגעמאלט: געהענטער
צום היינקעל שטעהט א גלעזער-אלמער, נאך איהם פֿיהרט א טיר
צו אברהם'ן אין צימער; געהענטער צום צווייטער פֿיהרט א טיר
אין קיך. צווישען ביידע טירען הענגט א האנדטוך, אין דער לינק-
קער וואנד, ביים ספרים-אלמער פֿיהרט א טיר צו משה'ן אין צי-
מער, אין נאך איהר הענגט א וויינער אין א שווארצער קעסטעל;
נאך דעם וויינער שטעהט א קאנאפע מיט טערקישען ציץ בעצוי-
גען. איבערן קאנאפע הענגען פֿילדער פֿינים אלטען רבי'ן, משה
מאנטעפֿיור און אנד.

באלד נאך מיטאג, אברהם וועט הייבן טיש, עסט יפה, איילענדיג,
ישראל ווערט ארום לינקס איבערן צימער, האלטענדיג די הענט
אין די קעשענעס. ער איז געקליידעט אין א בלאזער העמדעל, און
איבען א שווארצע טוישורקע. א הייבשע פֿויגע.

אברהם (עסענדיג). וועלדע, ניט די אנדער גערעכט! (ווי פֿאר זיך).
די שוויגער איז אליין אין קראם, זי קען נאך פֿערנעסען וואס. (וועלדע
טראגט אריין פֿלויש) מעהר איז גארנישט דא? ניט שוין אויף גיך דאר-
טען די איבעריגע זאכען און לאז שוין ווין אסוף; מווערט דא פֿער-
פֿאלען, ווערט מען דא!...

וועלדע. ס'איז נאך דא וואס, אייב איהר ווילט.

אברהם (אילענדיג). ע. לאו שוין זיין גיט, נ. טיגט זיין אזוי.
וועלדע אב מיט די געפערס אין קיך. ישראל'ן אפשר וואלסטו געהן
אויסלע אין קראם, ביז איך'ל אפגעסען. דו וויסט דאך נאך גיט, אז
די מאמע איז פאר דער לעצטער צייט גיט גאר קיין גרויסע קרעמערקע...
זי קען נאך וועמען פערנעסען צי פערשריבען.

ישראל (וועלענדיג אפפטרין זיך). איך ווייס נאך וועניגער, ווי
די מאמע אין קראם.

אברהם. אז די וועסט אט אזוי וויילען פון קראם, וועסטו דאך
קיין מאל גיט וויסען. וואלסטו כאטש ווען גיט איז פרוכען אויף א טיש-
קאוועס אריינשטעקען אין קראם אויף א וויילע. אז אזוי וועסטו קיין מאל
גיט וויסען. (עסט אילענדיג).

ישראל (גיט אנגענעהם שטייכלענדיג). ביז וואנען איך'ל זיך אויס-
לערנען, וועל איך איך דערנאך מער שווערען אנטון.

אברהם. נ. יע, נ. מיט דיר אפצושטענהן זיך. איך בין מער גיט
אנאר, וואס איך ריר... (פויגע ווי פאר זיך) אין יענע אויף... אז זי
פאהרט אוועק, רעכענט זי גאר אהיים גיט צי קומען. (פוצט זיך אב אויף
ניך) ממה נפשך: גיט מען דיר געלד - קום צופאהרען, גיט מען דיר
גיט -- איז דאך אורא גיט דא וואס צי ווען.

(פענשט אויף גיך אונטערין נאך. פויגע; אפגעשטענדיג לויפט ער
צי צום האנדל, ווישט מיט איהם אב דעם מויל, פוצט זיך ארום
אין לויפט פון קיך-טיר. ישראל געהט אפאר מאל דורך דעם צי-
מער, געהט צי צום ספרים-אלמער, געהט פון דארטען א פון
אין וועט זיך אויפ'ן קאנאפע לעזען. פויגע. עס געהט אריין מוסיג.
זי האלט מיט איין האנד עפוס אין א פאפירענעם זעקעלע, מיט
דער צווייטער האלט זי צי דעם אויפערשטען פונד, וואס האלט ביים
אראפפאלען ביי איהר פון די פלייצעס).

מוסיג (אראפלאזענדיג דעם פונד אויף א שטול). וועלדע, זי אזוי
גיט, גיב דעם געלען טאן, איך הארף איבערקלייבען דעם ארבעט. (וועל-
דע ברענגט דעם טאן אין געהט צוריק). אט אזוי, א (וועט זיך קלייבען)
ישראל'קע, געהט אויסלע אין קראם, דארטען איז אברהם איינער אליין.
מאמע קומט אריין ווער.
ישראל. איך'ל פאלד געהן. אט איך'ל מער גיט אטא-דא דער-
לעזען א ביסעל. (פויגע).

מוסיג. ווען ביסטו עס געקומען געקומען? איך האב געהערט,
ווי דו האסט געקלאפט, א נאנצע נאכט געפערס גיט געשלאפען.

ישראל. איך בין געקומען גיט שפעט... עפעס נאך צוועלף...
מוסיג. ס'שוין געמוזט זיין מער... (פויגע) איך וואלט וועלען
וויסען, וואו געהט מען עס ארום גאנצענע געלט? דאכט זיך, די בעסטע
זאך איז, אז מ'קומט אהיים און מ'לעגט זיך שלאפען.
ישראל. איך בין אזוי אימגעגאנגען... שפאצירען א וויילע... די
פאנאדע איז געווען גוט...

מוסיג. איז וויפיל איז א שיעור אומצוגעהן? דו געהסט דאכט זיך
אזוי אויך ארום גאנצענע טעג... וואס האסטו אנדערע זאכען, וואס צו
מיין? (פויגע) בשעת אלע מענשען זענען אין דער היים, דארפ'ען, דאכט
זיך, אויך זיין אין דערהיים.

ישראל. טרעפט א מאל, אז מ'קומט שפעטער... (שטייכלעט) איך
בין דאך גיט קיין קליין קינד... איך וועל דאך גיט פערפאלען ווערען.
מוסיג. אט דאס איז דער גאנצער אומגליק, וואס איהר מינט,
אז איהר זענט גרויסע. איהר זענט נאך גאר קינדער. ווארומ, אז איהר וואלט
אפ'סעלע מעהרער פערשטאנען, וואלט גאר אנדערס געווען. (פויגע) הער,
ישראל, וואס איך וועל דיר זאגען... די ביסט אלץ ווערט, אט וואס
מ'זאגט אויף דיר... ווארומ וואו האסטו געזעהן, אז מ'זאל טאן-טעגליך
אויפ'שטעהן צעהן א וויינער אין מ'זאל עובר-קריאת-שמע זיין, וואו האסטו
געזעהן, אז מ'זאל א וויינער דארפ'ען דערמאנען אלע טאג מנחה אבדאוו-
נען! (שיט די איבערגעקליבענע ארבעט און אטעלער, וועלכע די געהט
אין גלעזער-אלמער) הער, וואס איך וועל דיר זאגען, ישראל, אז מ'קלינגט
איז א חנא. (אב. ישראל ויצט א וויילע אראפגעלאזען דעם קאפ; שפעטער
הייבט ער זיך אויף, געהט דורך אפאר מאל איבערן צימער, טוט א ווארף
דאס פון אויפ'ן טיש און וועט זיך אויפ'ן קאנאפע, איינטופענדיג דעם
קאפ אין ביידע הענד. פויגע. עס לויפט אריין פאנקע).

פאנקע (שטייפערש). דיאדע!

ישראל (קוקט אויף איהר ארום פון דורך די פיינער מיט א
שטייכלעל). קעצעלע!

פאנקע (ווארפט זיך צו ישראל'ן אין די ארעסט. ישראל כאפט
איהר אונטער; זי לאכט זיך פאנאנדער).

ישראל. די האסט דאך מיר דעם נאך צוקלאפט, קעצעלע (ווישט

איהר אב דעם שווייט פון שטערען. זעה, ווי די ביסט פערשוויצט, וואו
ביסטו עס אויסגעלאפען? (קוישט איהר).

פאנקע (ארעכטשפרינגענדיג ביי איהם פון די קניע). איך בין
געווען אין קראם, אי, וואלסטו זעהן, דיאדיע, איז דארטען געווען א פרייך.
עפעס אויספראוויק, אבער נישט אזא, ווי אונזערער, — אזא הויכער מיט
בלאזען הייזען מיט הייזען פאסען. אה, ס'זאל שעהנקעט!

ישראל (ווי פערזאונדערט). אזוי...

פאנקע (קוימט איהם איבער). אזוי... אט געה טרו א קוק אפילו.
אז די גלייכסט נישט; אז נישט, וועסטו פראגען ביי דער מאמען.

ישראל (ווי דער מיטן זעלבן טאן). אזוי...

פאנקע (פערשטעהט, אז ער לאכט). אזוי... אבער וואלסטו זעהן,
ער האט געגעבן צוליבען א פולע געלד: און ביאיהם איז געווען א
הינטעלע, אנגעלענקער, אזא שעהנקער, און אלע קעצעלעך זענען עס
צולאפען. צולאפען...

ישראל. און די ביסט גאר נישט אנטלאפען? די ביסט דאך אויף
אקצעלע.

פאנקע. ביסט אלעין א קאפ! (דרייט מיטן פינגער אין דער
לופט) קאפ, קאפ, קאפ...

ישראל (כאפט זי, לעגט זי צו זיך אויף די קניע און קוישט
איהר אין האלס). אהא, אהא, ס'מיך ווייטער וועלען קאפ.

פאנקע (לאכט און כליפעט). איך וועל נישט וועלען, דיאדיע, הער
אויף... זעה...

ישראל (קוישט איהר אן). נו, יעצט געה, לאז מיך לערנען.

פאנקע. גיב מיר אקאפיקע, וועל איך יעהן.

ישראל. וואס וועסטו קויפען פאר דער קאפיקע?

פאנקע. ביי פויגע "קראץ" איז דא ווער שעהנע צינדקעס מיט
בער אין מיט בילדעלעך.

ישראל. וואלסט אבער געבען דיינע חבר'טעס אויך. (נישט איהר
אקאפיקע).

פאנקע (לויפט צום גאס-טיר). יא, יא, איך'ל געבען.

(עס לאזען זיך אריין מיט ארעש: מענדיל, היימקע און מאיר.
מענדילען שטופט מען אריין. היים כאפט ארום פאנקען און קוישט
איהר).

היים (מיט אנגונג). אט איז זי... קום אקארשט צו מיר אויפ'לע.
(קוישט איהר).

פאנקע (לאכט און כליפעט). לאז, זעה, לאז אב... (רייסט זיך
ארויס און ענטלויפט).

מענדיל (פאלט שיעור נישט, האלט-צו די הינטעל אויפ'ן קאפ).
הייםקע, די הערסט אויף צו נישט? (ישראל'ן) וואס מאכסטו, ווי געהט
עס?

מאיר (געהט צו ישראל'ן, שטעלט זיך אבער אב ביין טיש,
בלעטערט דאס בוך). זעה, זעה, ס'זאל ביכער ער האט, וואו געהמסטו
זיי עס?

היים (ווען ער בעפרייט זיך פון פאנקען. מיט א שפרונג). נו,
ווי לעבט זיך, בראטקע?

ישראל (געבענדיג מענדילען און היים'ן די האנד). נישקשה,
"ס'לעבט-זיך"... (מאיר'ן מיט א שמייכל) וואס פאר א ביכער האסטו עס
דארטען אזוי דערוועגען? (אלעמען) וועט, חברים, היימקע זען זיך. מ'דארף
נור זעהן, אז אימיצער וואל פון קראם נישט אריינשפרינגען. (היים דרייט
אויס א שטול און וועט זיך רייטענדיג).

מאיר. אט, די ארבייטער-פעוועגונג אין ענגלאנד.

ישראל (מיט א שמייכל). קוק זיך נישט איין, עס איז מעהר
נישט די ערשטע פאר בלעטלעך אזוי... דאס איז די ארבייטער-שטימע.

היים (אויפ'שפרינגענדיג). ווי, ווי מ'האט זיי איינגעבונדען? (כאפט
ארויס ביי מאיר'ן דאס בוך, בלעטערט איבער) זעהר נישט פראקטיש איי-
געבונדען, מ'האט געדארפט בעסער אין אידישען יער-בלעטלעך, פון
א סידור, פון א מחזור, אבער אלענפאלס נישט אזוי.

ישראל. דאס האט ער פערביטען די יער-בלעטלעך. ער האט
מיר געוואלט אומבייטען, אבער איך האב קיין געדולד נישט געהאט צו וואר-
טען: עס האט זיך געוואלט גלייך אריינקוקען...

מענדיל. איז וואס האלטו עס אזוי אפען? טאמער קומט מען
צו דיר אויף אנ'אונטערזוכונג?

ישראל. און די האסט זיך שוין דערשראקען? -- ביי אונז איז
ניטא, וואס מ'זאל צו האבען.

מאיר. נאך "געכטיגע" האסטו עס נישט געדארפט האלטען צו
דער נאכט אין שטוב.

ישראל (זיין דערמאנהענדיג זיך). יע, הערט, וואס הערט זיך
עפעס, זיין איז די שטימונג? האט מען כאטש עפעס פערשטאנען?
מאיר. מיר האבען נאך כמעט קיינעם נישט געווען. (חיים ווערט
זיך איפ'ן מיט)

מענדיל. וועגען וואס האט ער עס גערעדט?

ישראל. דו ביסט גאר נישט געווען?

מאיר. (איראניש). ער האט געקלאפט לאטוין.

חיים. איבערהויפט וועט ער קומען, וואס האט ער דארטען פער-

געסען?

מענדיל. איך וועל זיך באלד ביי דיר אנפארגען, צי געהן, צי נישט!

מאיר (סארקאסטיש). דער טאטע האט מן הסתם נישט געדויע-

סען... הע-הע-הע...

ישראל. (פארוואס ביסטו טאקע נישט געווען? זיין געהט מען עס

נישט, אז עס קומט א „מענטש“?

מענדיל (נישט צופריעדען). איך האב קיין צייט נישט געהאט... איך

האב נישט געקענט אוועקגעהן פון דער-היים...

מאיר (מיט'ן וועלכען טאן). די „ציג“ איז געשטאנען אין טיר,

הע-הע-הע...

חיים (הויבט). אין אז איך וואלט שווערד מאל נישט געקענט

אזעקגען, וואלט איך נישט געווען? און אז איין דער-היים וואלט זיך דארט

די וועלט איבערגעקערט, וואלט איך נישט געקומען? — פארהאנען.

וואס צו ריידען מיט איהם, נו!

מענדיל (נישט צופריעדען). ביי איך פון שטוב קענסטו אוועק-

געהן, אבער ביי אונז איז אונגענוג: ביי אונז איז ווער שלעכטע

„אויסלאזעס“...

מאיר. וואס „אויסלאזעס“, ווען „אויסלאזעס“ — זאג דעם אמת —

די האסט מורא, דו ציטערסט! גאר פראסט.

מענדיל. איז דיר גוט, אז דו האסט נישט מורא. ביסט דו א „העלד“.

נישט אלע קענען דאך זיין העלדען... די ווייסט דאך, זיין איך ווער נתפער,

אז דו הויבסט אן מיט דינע שטעכענדיגע זאכען...

חיים. שווייג, שווייג, מקען זיך פון דערהיים!

ישראל. לאז אונז אנשטעהן: מיר זענען נאך אלע ווייט פון

העלדען... (פויג) אז איך דערמאן זיך אן געכטיגען „פראוואל“, ווערט

מיר אזוי מאדען קאלאמוטען אויפ'ן הארצען... וואס איז מען געלא-

פ'ען, וואס האט מען זיך געשראקען? א „קנעפיל“ איז דורכגעגאנגען...

(הויבט זיך אויף פון ארט און געהט אוועק אין דער ליניע פון צימער)

מירעדט מיט זיין מיטענהיים, אז דו גרעסטע, די שרעקליכסטע טורמע,

איז אט אזוי גאנץ לעפען, וו מילעפט יעצט, און זיין — זיין מ'האט נאך

דערזעהן א קנעפיל — איז מען צוציטערטע, צושראקענע געווארען! (פויג)

וואו? אה, דער מיאוסער לויפען... וואס וועלען זיין אנווערען? ווער פרנסה

די „פלינע“, ווער וועלען-שעה'דיגען ארבייטסטאג? — — — קנעכט-

שאפט, מיאוסע קנעכטשאפט!

חיים (שפרינגט אראפ פון טיש). אז דו אמת'ע כאליערע האט

געוואלט כאפען די מוידלעך: פון זיין איז אלע צוהת: פריהער געהען זיין

סטאדעס-ווייז, ווי בהמות. איך זיך זיין, דאכט זיך, איינציג-ווייז אין גאר

הויך אנדערע גאסען — גיין, זיין קלייבען זיך צוזאמען, און מ'געהט עס

אזוי „פארהויטשקע“, גאר יום-טוב'דיג. היינט נאכדעם ווער לויפען... אה, אז

דער גרויסער קארין וואל זיין כאפען, רבש"ע! (ווערט זיך רעטירט אוועק

אויפ'ן קאנאפע. מענדיל היקט זיך אינסטינקטיוו אָפּ).

ישראל (שטעלט געבען קוף-טהור). איי, הער; אנווערע יאטעס

זענען אין הלכות לויפען אויך נישט בעסער... (מיט א שמויכלעל) צווישען

אינו גערעדט: „דא גערעדט אין אין שטעטל געבליבען“ — מאיר איז דאך

דא נישט... (מאיר שטרענגט זיך אָן וואלסט ווען, זיין מאיר איז עס גע-

לאפען — זיין אגאונטערנעשטענער!

מאיר. איך בין געלאפען? אז איך בין גאר געגאנגען פון דארטען

דער לעצטער... איך בין געגאנגען מיט „הלאדמירן“...

ישראל (פערוואונדערט). וואס? דו ביסט געגאנגען מיט וואל-

דימירן? דאכט זיך, אז איך בין געגאנגען מיט וואלדמירן פון פער-

זאמלונג, נישט דו.

מאיר. נון... איך בין מיט איהם אומגעגאנגען... איבערן וואלד

וועלען זיין גוט... ער האט איהר אוועקגעלעגט אויף א קיסטל.

מענדיל. איך פערשטעה נישט צו וואס דארפען זיך ווארפען

אין די אויגען?

חיים (שיינט אויס אנגעלעכטער) הא-הא-הא... די האסט אפטר

אויך מורא צו „פראוואלען“ זיך? אה, חיות מינער טייערער! (נעהמט איהם

ארום און רייכט איהם אן א נאז).

מענדיל (שטופט איהם אָפּ פון זיך). געה אויך, וואס וואלסטו,

וואס: ער האט שוין אנגעהויבען.

הייים (וועט זיך צוריק). דער, דו, שטופען זאלסטו זיך אזוי גיט, דו קרעכט גלייך אין דו שינים (קרימט אויס א צורה). ס'איז ניון, אבער מיר געפאלט פון ישראל: איך בין יע-לאפען...

ישראל, איך האב דאך דין בעשטימט געווען לויפענדיג... מיר אפשר ביסטו אזוי געלאפען... (וועט זיך פויזען ישראל זינט געפערט אונטערן נאז פערטראכט).

הייים (ווארפט אריבער די פיס איבער מענדלען און ציהט זיך אים אויפן קאנאפע) שא, גיט שרעק זיך... מענדל, ער הויפט שוין אן דער משוגענער. (פויזען)

ישראל טו אויפלאפענדיג זיך, פערטאפט ביידע קניע אין דו הענט. דו דערצעהלט חברים, ווי געהט עס געפערט איך אין דער לעהרע? מענדל, גאנץ גוט: איך זיין און לערען.

הייים (אויסדערהענדיג זיך מיטן געזיכט צו ישראל). גיט בע-סער, ווי א קרומען.

ס'איז (ענטפערט גיט, וועט פערטראכט).

ישראל (אפט אפשטעלענדיג זיך, פערטראכט). מיר געהט עס איך גיט אמבעסטען... ציפועל לעבען איז ארעט דא... היינעל מאל האב איך שוין בעשלאסען: גאר, פון היינט אן, אלע טאג א שעה 6- לערנען... איך זיין, דאכט זיך, אין קוק אין געאמעטריע, מיר מיט אמאל קלייבט זיך אריין א געדאנק אין קאפ, הויפט אן צו וועבען גאנצע פאנטא-זיעס, אין גיט ווילענדיג הויב איך זיך אויף פון ארט און געה אוועק אי-בערן צימער... עס הויפט זיך געפערט אן טראכטען, פאנטאזירען... (פוי-זען). לענגער איז עס געווען... און צימער איז געווען פונסטערליך, און איך בין געוועסען אטא-דא, אויפן קאנאפע, ארוםגענומען מיט אזא שטי-לער בענקשאפט... פאר מינע אייגען האפען זיך גענומען טראגען פער-שיידענע בילדער, העלע, שענע בילדער פון מיין צוקונפט... אט בין איך אין א טיעפען, פונסטערען וואלד... אויף אנאגעהאקטען בוים שטעה איך אין ארום מיר - אמוראדיגער המון מענטשען... מיין שמים קלייגט הויך, ווייט... אלע שטעהען און הערען. דער ווינטעלע כאפט אונטער מינע ווערטער און טראגט זיי אוועק ווייט-ווייט, אין דו נידעריגע קעלערס, אין דו ענגע ווערקשטובלעך, צו דו אויפגליידענע, צו דו אויפגי-שמאכטענע. צו דו, העלע גארען נאך אלעמאנען ווארט, העלעך שלוג-גען יעדען פרייען געדאנק! - אין דארטען וועקען זיי, וועלען צום קאמפף

פאר א נייעם, גוטען, פרייען לעבען: אין איך פערנעם אן אליין אויף דער וועלט, איך פערנעם דעם שרעקליכען וועג, וואס וועט מיר נאך אויסקומען דורכ-ציגעהן בין איך קומען צו אזא שטופע: - איך פערנעם אליין, אליין... (פויזען). פערטראכט זיך, א פאטש טהוענדיג איבערן טיש, ע, וואס וועט מען דא אויסוועצען, וואס? וואס וועלען מיר דא הערען? ווי אלע ארום קרעכען אין שטעכען זיך מיט ווערע בליקעלעך: נומיר פארהערן! (הויפט זיך גיך אויף פון זיין ארט און געהט אוועק איבערן צימער)

הייים. (אריבערשפרינגענדיג וועדער איבער מענדלען). אודא פא-הען! אוועקלויפען פון דעם טאטענס מיסר, און פון דער מאמעס גע-שרווען און טענהים: קום, ישראל, נומיר פארהערן.

ס'איז, יא, מיט אוועקפארהערן פון האנען, מיטו זיך ארויסרייסען פון דו שרעקליכע טורמעס, מיטו...

מענדל, איך פערשטעה גיט, וואס מישען איך אזוי דו על-טערען. אמת, ס'איז אמאל גיט אנגענומען, אבער דא איז מען דאך אבער פארט זיכער פון הונגער...

הייים. טא זיין דא אין ווער פערפילט! ווער דארף דין, ווער? מענדל, משוגענער, וואס האסט זיך פאנאדערנעשרווען?

הייים. איך וועל זיך באלד ביי דיר אנפרייען... ישראל, גיט, גענוג איך... פויזען.

ישראל (הויפט אן שטיל, צו זיגנען). און דו אקערסט און דו וויסט... (פונסטעווייז כאפען אונטער דו איבערגע. עס קומט אריין מאניע, א מוידעל מיט געשאדענע האר. געקליידעט איז זי אין א שווארצען ראק מיט א פלאהער בלוזע. איהרע בעוועגונגען זענען שארפע, ווי זשעס-טיקליאציעס. אלע בעגענונגען איהר מיט אוואציעס; מירנעלעט איהר ארום און מופערשיט זי מיט פראגען: נו, דערהאנגען, געבראכט, א פולע" אין אז. ווי. מענדעל בלייבט שטעהן עטוואס פון ווייטען, פאצט איך מיט דו הענט, מיר מיט וועניגער בענייטערונג).

ס'אניע. געהט צום טייעלען אויך: זעה ס'ארא געשרווען: ווארט אילט גיט, לאזט א ווייטלעך אברהמען, זעה, זעה, ווי זיי האפען זיך צו-קאכט!

הייים (שטעלט איהר אויף גיך א שטיל געבען טיש און שלעפט איהר, אונטערטאנענדיג, וועצען זיך). קום וועצען זיך, קום זיכער זע-צען זיך!...

סאניע (רעסט ויך ביי איהם פון האנד). זעה-זעה, טארט פרא
אדם! משהענער, לאז אב: (חיים ועצט וי אונזער אלע געדען אונזער-
הלדג נאך און שטעלען ויך ארום איהר אדום).

חיים (אונגעדולדיג). נו, דערזעהל שוין! זעה, וי מ'קען פון
איהר הינט א ווארט נישט ארויסקריגען.

סאניע (מאלט צורעכט די האר). האב צייט, הארט. די ערשטע
נאך, וואנט מיר, חברים, ווי אזוי האט איהר ויך עס צוזאמענגעקליבען
אדער? דא איז דאך שוין באלד א האלבע מאסאונקע? ... און וואס וואנט
זאמט?

ישראל. זאמט איז אונזעקעפארהען, איז די מאמע אין קראם.
חיים. נישט זאמט, אונזעקעפארהען. ס'איז דיר נישט, דערזעהל
שוין.

סאניע. א, איצט פערשטעה איך; אזוי האב איך געדעכענט, אז ביי
איך איז שוין געווען די סאציאלע רעוואלוציע.

חיים (אונגעדולדיג). נו זאג שוין גיכער, זעה, זעה, ווי וועט
הינט ציהען די עצמות, זעה!

סאניע (געוויינטליך ארוםקוקענדיג ויך). דא זענען אלע אונ-
זערע?

חיים. זעה, אין מיטען דערונגען איז ביי איהר אריינגעקראכען די
קאנספיראציע, דיר זענען די אויגען ארויס?

ישראל. דא זענען אלע אונזערע, קענסט דערזעהלען. מענדל
וועט קיינעם אליין איינס נישט אויסוואגען.

מענדל (אביסעל רחליך, אונגעגענעם). נו יע, נו... וואס...
ע... וועל איך... ע...

סאניע. וואלט איהר זעהן, האב איך געבראכט ליטעראטור! הינט
האב איך אייך איבערגעגעבען נייעס. איז דאס, זאג איך אייך, "מאנא
פאציעניע"; טר דאס אייך דער "סחאדקע" ... דער "צע-קא" האט ארויסגע-
לאזען א "בלעטל", מ'האט איהר געליסען פון די הענד... מ'האט איין הארט, -
עס איז לעבעדיג!

חיים (צופריעדען אונטערטאנענדיג). טוט, טוט! גוט-גוט-גוט! עס
איז לעבעדיג, חברים, ס'איז פארהליך, זיס-טוידיג!

טאיר. אט איצט וועלען מיר דאס אקעמפף טון! עס וועט שוין
ווען איין מאל פון... (עס מאנען) וואס איז דארטען דא?

ישראל פנט אגליקליכען שמועסל אייך די ליפען. אלע וועלסטו

וויסען מיט אמאל. ס'געווענען א ווילע, די וועסט שוין אליין זעהן!
"נעהט אדם צופריעדען איבערן צימער, ווען געוועט פלאמט; ער דרעהט
וויך אפסטמאל אים אויפן קארק, שטעלט ויך אב, קוקט אויף אלעמען
אין געהט ווייטער אונזערע.

סאניע. נאך מיר איז דארטען גאנצענאנגען א ווילע. די "פא-
מעלע" וועלען ווי איהם. ווי ער דערשמעקט אנדעם נאך - אהא, ער
איז שוין דא, ער געהט שוין ארום...

חיים (ליפט צו צו מענדלען, וואס שטעהט פון ווייטען אונט-
לעהנט מיט איין פוס אויף א שטול). וואס שטעהסטו, ווי א גולם, וואס?
איך וועל דיר...

מענדל (פיוט). הער אויף, לאז א ווילע לעבען. (נעהט אב אן
אויס).

ישראל. חיים'קע, חיים'קע, הער אויף, הער נישט משונע. נישט
אין דעם דארף ויך אויסנעמען אונזער פרייד. ווי דארף ווען מעהר טיעפער,
מעהר אייגענענג...

טאיר. אז דער רעש אליין איז דא, נו!
מענדל. חיים'קע קען טאקע שטיל ווען, אביאמתי'ע מעשה.
ישראל (אויפגעלענט). די זי נור נישט אין פעס. שטענדיג די
ביסט אונגעבלאזען (נישט איהם א שגעל אין נאס).

טאיר. נו, טאקע אזוי, וואס רעשיט ער?
חיים. איך האב אייך אלעמען אין ארבעט! עס וועלט ויך מיר
הינט טאנצען, שפרינגען וועלט ויך מיר. (שפרינגט ארויף אויפן טיש)
חברים, הינט איז מיר מאדענע פארהליך אויפן הארצען.

טאיר (איבעררייסענדיג). איך צימער, אז די זאלסט נישט ברע-
כען דעם קאפ.

מענדל. איך צימער אייך...

חיים (מאירן). די, מיט א שטיק האלדו (אלעמען) חברים, צו-
פאליג האבען מיר ויך צוזאמענגעקליבען אדער, אזא צופאל טרעפט זעהר
זעלטען. די צייט איז אייך זעהר גינסטאג...

סאניע (איבעררייסענדיג). טימיר ווענען, חברים, ווענען עפעס...
חיים (נישט צופריעדען). נו... טימיר...

ישראל. מ'קען נישט, אימיצער וועט אריינקומען פון קראם... דא
איז די פארהעל פון שטוב...

מאניע (מאכענדיג מיט די הענד). די מירעל פון שמוב קען הערען, ווי איז אויך אפראלעטארקע.

חיים (אויפלעבענדיג). ישראל איז גערעכט, אודא, מ'קען נישט זינגען. לאזט, איך וועל בעסער זאגען אפאר הערטיגער, חברים...

ישראל. אבער זאג, עס זאל זיין אהן געשרינגען, אהן היין. אפאר ערנסטע הערטיגער. נור מ'דארף זעהן, אז אימער וואל נישט אריין-קומען פון קראם. (קוקט אין טיר פון קור).

מאיר. די ביסט א שוים!

ישראל (מ'עסט מאיר'ן אפ פון איבען אראפ מיט א שארפען בליק. איראניש). די רעדסט נאך!

מאיר (שטיל, פערשעמט). אודא... (געהען זיך פאנאדער אין פערשיעדענע זיטען)

חיים. חברים! אייפין גאס איז ערב א שטורם... שווערע, בלייבענע וואל-קענס קליבען זיך פון אלע עקען הארדזאנט און ווילען פערבראפען, ווי אין א געץ, די ליכטיגע זון... די ווינדען, מיט ווער משונד-ווילדער הודושיגיי ווילען פערהילכען די הארמאנישע געזאנג פון דער נאטור — — — אייפין גאס איז ערב א שטורם... מיר... מיר, פאלקס-מענשען... די מענשען, וועמענס נשמה, וועמענס גאנצע צוקונפט איז צוזאמענגעבונדען געווארען מיטן פאלק — מיר וועלען מעהר פון אלעמען לידען פון שטורם... אין דער צייט, ווען אין די גרויסע פערסטע מויערן וועט דער שטורם נור א טרויסעל פון די פערסטער, וועט ער זי ביי אונז אין גאנצען ארויסרייסען. און אריינרעכענדיג זיך מיט א ווילדער קראפט אין אונזערע הויזער — מאכט ער פין זי א תל! מיר קלאגען זיך נישט אויף אונזער לאנגע, פער-קעהרט; מיר זענען מיט איהר צופרעכען: אריינקוקנדיג דעם שטורם אין די אויגען — לערנען מיר זיך לעבען: מיר ווערען שטייפער, פערסטער אין אונזערע איבערצייגונגען, פערפוסענער אין אונזער קאמפף... און דאס גא-ראנטירט איז, אז אייפין וועג צום לעבען, וועלען מיר דורך איהם אין תהום נישט אריינגעשלעפט ווערען... אמת, זעהר פועל פון אונז וועלען דעם שטורם נישט אויסהאלטען און וועלען פאר א קרבן פאלען, אבער איידער דעם שטורם גארניט אנצוקוקען, איז שוין בעסער פאר א קרבן צו פאלען... (ער האקט זיך אפ. אלע, מיינענדיג, אז ער האט שוין גע-ענדיגט, פאטשען "בראחא". חיים לאזט זיך אראפ אויפין טיש, די פיס אינטער זיך און בעהאלט דעם קאפ אין די הענד).

מאניע. וואס זאגסטו אויף חיים'קען, ער האט זיך גאר אריינגעלאזען אין פאעזיע.

מאיר. א, ער איז שוין גאר געווארען א פאעט.

מ'ענדיל (שמויכלעל). פאעזיע, פאעזיע, הוילע פאעזיע.

ישראל. (שטעהט פערטראכט נעבען קיך-טיר) אמת, די ביסט גערעכט; אבער נישט דער טאן... מיר טארען נישט זיין היינט! יעדער מ'דאמ, יעדער אונזער מ'דאמ, דארף זיין פערטראכט, בערעכענט. צופועל ערנסט טוען מיר זיך בעציהען צו אונזער אידעאל. עס קען זיין, אז א מאל וועט אונז אויסקומען צו זיין אן דער שפיץ פון א וועלכער נישט איז מאסען-פעוועגונג, און מיר דארפען זיך לערנען פערמאטווארטליך צו זיין. אין אל-געמיין איז היינטיקע זעהר עהגליך אויף פוסטקייט... דאס פ'ערעל דארף ברענגען ערנען טיעף-טיעף אין הארצען — דאן וואו ער אויך גארמאטירט אזוי גיך נישט פערלאשען צו ווערען... (עס נעהט אריין אהרן. ער איז א גאנץ דיקער ייד מיט א גרויסער גראהער בארד. לאנגע דיקע ברעמען הענגען אראפ איבער זיינע טיעפע, נאך נישט אויסגעלאשענע אויגען. א שטייפע, פערסטע פיגור. ישראל האקט זיך אפ און קעהרט זיך צוואוס אפ, אראפלאזענדיג דעם קאפ; חיים לאזט זיך אראפ פון טיש און בלייבט שטעהן מיט אן אראפגעלאזענעם קאפ, קראצענדיג עפעס אויפין טיש. מאיר מיט מאניען בלייבען אויף זייערע זיטער, נור קוקען אין בעזונדערע זיטען. א סעקונדע בעטראכט ער זיי).

אהרן. רעדט-רעדט! וואס האט איהר אויפגעהערט? (פויזע, קוקט אויף אלעמען מיט א שמויכלעל) אדער איהר רעכענט אפער, אז א איד מיט א גראהער בארד און מיט לאנגע פאות טאר נישט וויסען, וואס איהר רעדט? הע-הע-הע... (געהט צו זיך אין צימער בעטראכטענדיג אלעמען; אין מיטען שטוב). מ'זאגט עפעס, אז אייך איז נעכטען אין דער אסיפה נישט גענאנגען... עפעס א קנעפעל איז דורכגעגאנגען, זענט איהר צולא-פען, הע... הע... (שוין גאר ביין טיר) עך, קינדערלעך, קינדער-לעך... איהר זענט נאך גאר קינדער, גאר קינדער... (אפ און זיין צימער. שווערע פויזע).

חיים (אויפהויבענדיג עטוואס דעם קאפ, צו אלעמען). אבער וואלן וויסען זיי... ווער גיט זיי איבער די פאסט, וואלט איך וועלען וויסען? ישראל. געכטען ביי נאכט האבען נאך אלע געוואוסט: ס'איז געווארען אזא רעש...

מאניע. א סוד אויף גאנץ בראד: (פאזענ-ארטיג) לאז די שטאדט
וויסען, לאז זי פיהלען אינוער מאכט!
ישראל (איראניש). פון דעם, וואס פיר וועלען צולייפען, וועט
זי נאך גיט פיהלען אינוער מאכט!

מאיר (נאך א פויזע). זייערע שטעכערטלעך...
ישראל. איך האב היינט געהאט אפארציע אין דער-פרייה פון
דער מאמען, פארוואס איך בין נעכטען געקומען אזוי שפעט... אט איצ-
טער וועט זיך ערשט אנהייבען די גאנצע חתונה... מ'קען זיך שוין
ריכטען. (סווערט דונקעלער, די זון געהט שוין אונטער און בעניסט
מיט היטע שטראהלען די פלעגסטער אין דעם גאנצען צימער. עס קומט
אריין מוסיק און געהמט עפעס אין אלטער.)

מוסיק (שטעהענדיג אין גלעזער-אלטער). קיין מנחה האסטו נאך
ניט געדאווענט, ישראל. דער טאטע איז דאך שוין לאנג געקומען פון
מנחה. גוואלד, ישראל, וואס איז דאס אויף דיר פאר אנאנשיקענעס גע-
ווארען, וואס מ'דארף זיך צו יעדער מאל דערמאנען. אויף נאמנות -
איך הייב נאך גיט אן צו וויסען וואס וועט זיין פון דיר: (געהט צום
קיך-טיר) דאווען אב מנחה, דאווען אב, און געה א ווילע אין קראם,
ולאטע דארף געהן אין שטוב עפעס עסען און אברוהען א ווילע, זי
האט א גאנצע נאכט גיט געשלאפען. (אב: פויזע.)

ישראל. חברים, מיר מווען פון דאנען ציהען, ווארעם, אז ולאטע
איז געקומען, איז גיט נאך פליין. (אלע הויבען זיך אויף פון די ערטיגער
אין געהען צום גאס-טיר) איך וועל שוין אזוי אויף האבען, ס'קלעקען...
מאיר (מיט פחד, אויפגערעגט). דין זינדע וועט מיין טאטען
דערצעהלען, מ'דארף זיך שוין ריכטען אויף א באד.

חיים. דער שד וועט אייך קוינעם גיט כאפען. (שטופט זיין
נ, געהט, געהט...)

מאיר (מיט בעס). די האסט דאך פאר קוינעם קיין מורא גיט,
נני יע:

מאניע. שא, שרייט גיט. "ברידער אין שוועסטער..."
ישראל. וואס האסטו זיך פאנאנדערגעוונגען... די מאמע איז
אין קיך! ווארט א ווילע, איך וועל צוגעהמען דאס בוך פון מיט (כאפט
דאס בוך) נ, קומט, קומט.

מאניע. אלע וואס...
ישראל. איך דרעה דיר אים די געשארענע האר דינע: (כאפט

איהר פאר די האר, שוט אטרויסעל. זיי געהען ארויס פון צימער. א
ווילע איז שטיל. די נאכט ווקט זיך אליין מעהר און מעהר אן. וועלע
טראגט אויף גיך אריין אקאנגען סאמאואר און שטעלט איהם אויפן
טיש. פויזע. עס קומען אריין אברהם און זלאטע. ביידע געהען אום
א ווילע אין בעזונדערע וויטען.

אברהם (אונגעשטעלענדיג זיך נעבען טיש) אז איך זאג דיר, אז
דאס איז עס...
זלאטע (שווייגט, מאכט נור מיט די פלייצעס, זיין איינער זאגט:
ווער ווייט?).

אברהם. היינט אויף וואס האט ער געדארפט אנטון א בלאהע
העמדעל, אויף וואס, א? ס'געזעהן, אז א זיד זאל נאך ארומגעהן אין א
העמדעל, ווי א שניק?

זלאטע (וועט פערטראכט אויף א שטול נעבען ברעג טיש). איך
פערשטעה גיט, וואס האט ער זיך אנגעזעצט אויף אונז? ס'פאסט דאך
אונז טאקע צו אינוערע יום-טוב'דיגע קליידער. (פויזע) רבש"ע, וואס האסטו
צו אונז. (אפאר טרעהרען קינקלען זיך ארויס פון איהרע אויגען)

אברהם (פויזע). וואס וויינסטו, וואס? ווארף איהם ארויס, דעם
פרא אדם, ווער דארף איהם דא, ווער?

זלאטע. וואהיין זאל איך איהם ווארפען, וואהיין?
אברהם. היינט וואס מאכט ער זיך נאריש דער גולם? עס וועט
דיר נאכדעם בעסער זיין, אז מוועט איהם ביי דיר פון שטוב ארעסטיר-
רען? לאז ער געהן! אונטער די אויגען כאטש ברעך דעם קאפ! וואס
זענען מיר אויף אנאמתן מחויב פון איהם אונגליקליך צו ווערען?...
קיין איין פרייז וועט דאך צו אונז אין קראם גיט וועלען אריינגעהן...
לאז ער געהן...

זלאטע. ס'איז דיר גרינג צו זאגען: "לאז ער געהן"...
אברהם (פויזע). ט איז וואס ווילסטו, וואס? געה קוש זיך מיט
איהם, ט! מיט אייך צו רעדען... ווארט, ווארט, ס'גינגט גיט דאס אלליין
פון איהם דערלעבען צו זעהן... האלט איהם, האלט איהם דא אין שטוב,
דעם "פורליאנט" דינעם, האלט איהם, האלט איהם... (לויפט ארויס).
זלאטע. קיין איין צרה פעהלט מיר גיט, קיין איין אנשיקענעס...
(לאזט זיך מער אראב אויפן טיש). וואס זאל איך טון... וואס זאל
איך טון... טוינט זיך פאנאנדער)

פארהאנג.

דער פֿעטער דוד, ער איז דאך עפעס געווען נישט אין נאנצען, און ווי איז מיט פרנסה?

געליע. מיטאר נישט זינדלען, געלויבט דעם אויבערשטען. ער שיקט צו צו ביסלעך. אט האט ער אונז הינט אין דער-פֿרוה צונגע-שיקט אסתר. איך זיין און מיט מיין דודין און טרונק טהי. דוד מינער טרונקט מיט מילך און איך אהן מילך: כהאפ עפעס דעם מא-נען פֿערסאָרעט: געמוזט אפנים כאפען עפעס נישט פֿרישעס; אפילו ביי אונז נישט פֿרישעס? נור אפנים יא געמוזט כאפען. אנאנצע נאכט האט מיר געדעהט אינגעוועניג. מיין דוד האט שוין מיר קומפּרעסען געלעגט, מי-נע טראפענס געגעבען און עס האט אלץ נישט געהאלפען. ביי דער אוי-פֿערשטער האט אנגעקוקט און עס איז דורכגעגאנגען. (עס געהט אריין זעלדע און געהט צו דעם סאמאוואר מיט'ן טאץ פֿון טיש.)

מוסי. נא, זעלדעצקע, געהט צו דעם האנדטוך אויף. (ווארפט איהר אריין אויפֿן פֿלויצע און זעצט זיך געבען געליען.)

געליע. וואס טוט זיך ביי דיר?

מוסי. וואס זאל זיך טון? ס'וואלט געווען, געלויבט דעם אוי-בערשטען, גאנץ גוט. איך האב חלילה נישט וואס צו זינדלען, ביי זאל-טען ביי אים מיט גרויס פֿאד. במילא אברהם ווייס נאך נישט, וואס צו טון איבער מיר. שוויגער זעצט זיך דא, שוויגער זעצט זיך דארטען, וואס עסט איהר נישט, וואס טרונקט איהר נישט... מיט איין ווארט עס איז גאר אנדיל... נור וואס דען די גאנצע צרה איז פֿון ישראל... ער האט ביי אונז ביי אלעמען צוגעטומען דעם לעצטען ביסעל געזונד, האט ער ביי אונז... במילא זאמע געהט שוין גאר אום אקראנקע פֿון איהם. דאס איז ביי איהר דער מאגען, דאס איז די געווען, איין גאט זאל איבער איהר רחמנות האבען... לייגער האט זי א נאנצע נאכט אפ-געשריגען מיט'ן קאפ... און איך אלץ ביי שוין אויף געבליבען אהן אקאפ טראכטענדיג, וואס זאל איך אנהויבען צו טון... איך וויל שוין פֿון מיל נישט ארויסריידען, וואס מוזאגט אויף איהם...

געליע. דעם אמת זאגענדיג דיר, מוסיענקע, וויט איהר אלץ אלץ שולדיג. איך האב מיט אייך יעמאלט געטענה'ט - ישראל דארף נישט לערנען זיך, ישראל טאר נישט לערנען זיך: האט דאך יעמאלט אהרן געזאגט: "א ביסעל דארפען זיך צילערנען. עס טרעבענעט" היינטע וועלט". נאט איך "היינטע וועלט", נאט אייך "טרעבענעט". און אלץ איז ארויס-געקומען פֿון דעם לערנען זיך: מ'הויבט אן צו לייגען ביסלעך, די

צווייטער אקט.

דער זעלבער צימער. אינדערפֿרוה נאך טהי. פֿון טיש איז נאך נישט צוגעקליבען. מוסיע שטעהט ביין טיש מיט א האנדטוך אין האנד און דאווענדיג אין א קרבן מנחה, וואס עס ליגט דאס, ווישט זי די גלעזער און שטעלט זיי אין גלעזער-אלמער. עס קומט אריין געליע מיט אסתר און תהילים אונטער'ן ארם.

געליע. נישט מארגען, מוסיע, וואס מאכסטו?

מוסיע. גישיקטה: קומט זיצען, מוהמינקע, איך וועל פאלד אפ-ראווען. (רוקט איהר אונטער א שטול)

געליע (זעצט זיך, זיפֿעצט זיך אפ). נישט די מידעלשע יאה-רען! אמאל פֿלעגט מען געהן, לייפען, סמיצען און גארנישט, אקוראט ווי גיט דין מינט מען. אבער איצט... (שאקעלט בעדויערענד מיט'ן קאפ. לאנגע פֿויגע. קוקט זיך ארום). ווי איך וועה, איז נאך ביי דיר גארנישט פֿארטיג אויף שביעות? און ביי מיר איז שוין געלויבט דעם "וואס איך האב די הענד נישט געוואשען" (זיכט פֿייכטקייט אויפֿן טיש) אלץ פֿארטיג: אי די מילכיגע געבעק או די פארעווע. וואלסטו וועהן, מוסיע-לעבען, וואס פֿאר א מילכיגע געבעק איך האב, גרינג, ווי א פֿעדער, כאטש לאז אויפֿן וויד.

מוסיע (לעגט אוועק דעם סידור אויפֿן גלעזער-אלמער). ביי אונז איז אויך א שטוב, וואס? אפֿה-הקלע, רחמנה לצל: קיין מאל וועט דא צו דער צייט נישט זיין. אז איך טענה צו זאמען, טענה אויף: געדם אנערליטע, וועט זי דיר טון אלסדינג און עס וועט זיין צו דער צייט. הויבט מען זיך אן אט מיט די יודישע, איז דאס א פֿערשלעפטע קרענק. און ערשט. מוהמינקע, דארפען זי היטען. איין מינט טארגען פֿון קיך נישט ארויס, אנאויג טארגען פֿון זי נישט אראפֿגעהמען. (פֿויגע) נור ס'איז דא וואס צו רעדען, נו... אז מ'פֿאלגט נישט. (קליינגע פֿויגע) וואס מאכט

קליפה איז גרויס. אט ווערט גלייך א טאקל פון אליין. קריכט מען שוין אריין צו "ענע חברה" אויך...

מוסיק. וואס זאל איך טון מינע יסורים, וואס זאל איך טון... געלייג. וואס שווינט איהר? סטייטש, ער וואלט נישט געפאלגט אוממען, סטייטש ער וואלט מיר ארוימגעפלינגען מיט אלע "שדים וויי-כען, וואס", סטייטש, ער וואלט זיך מיר "ווייכען" מיט מאנקע דער שניי-דערקע: — און פון שטוב וואלט ער ביי מיר נישט געפלינגען? און פון אלע טירען וואלט איך איהם נישט ארויסגעווארפען? — ער וואלט שוין ביי מיר גראד געוואוסט, ווי נישט צו פאלגען, איך וואלט איהם שוין גראד געוויזען, ווער עלטער איז...

מוסיק. מינע איהר, מוהמנקע, ער וועט זיך דאס נישט דער-דיענען? ער וועט זיך דאס אויך הערדענען. ווארום ס'איז מענטשעס-כוחות ארומגעווארפען? ס'איז נאך גוט איצט, ער איז געבען מיר — שעמט ער זיך נאך אביסעל, האט ער אפשר מורא צו קריכען. סטייג-ווערען אהיילע, ער וועט אראפ פון די אויגען, — איז יעמאלט... (מיט א מאך יאושדיג מיטן האנד).

געלייג. ווי לאז איהם גור, ווי לאז איהם גור, וועט ער שוין פאלד דיר גאר אויפן קאפ ארויפקריכען. ווי וואלט מיר פאלגען, מוס-יע. — לאז ער זיך געהען פאר אנעסקיל, אדער לאז ער אוועקפאהרען צו וועליקען און דארטען ערגעץ צושלאנגען זיך אין אנגעשעפטעל. יע-מאלט וועט ער ערשט זעהן, ווי אהן האט קען מען נישט אויסקומען איין רגע אויך נישט.

מוסיק. מוהמנקע, עס איז דברים בטלים ובטלים, ארויסגעוואר-פען, ווי פארין וועט! ווארום ער וואלט דאך געדארפט וואו פאהרען? וואס וואלט איהם די ערשטע צייטען געפעהלט דא ביי ירושלים? ער געהט איהם צו צו זיך אין געשעפט מיט ביינע הענד, ער וויל איהם פאר אבוב-האלטער מאכען. ווארום וואו וועט ער קריגען אין דער גאנצער וועלט נאך וואו ער וויל זיך קינד, ווי ישראלקע איז? (שטילער, ווי א סוד) אויך וועל איך זאגען דעם אמת, מוהמנקע, האב איך איהם יעצט מורא צו שיקען אין א פראדעמדער שטאדט... כל זמן ער איז אויף די אויגען איז פארט זיכערער... (פויג) עס איז נישט גוט... עס איז נישט גוט... איין גאט דארף רחמנות האבען און אנקוקען אויף מינע יסורים... (וויינט). עס געהט אריין וואסע קרעמער'יש אנגעטון, ווי איז געוועזן, ווישט די הענד אין זאגט "אשר יצר".

זלאטיק. גוט מארגען, מוהמנקע, וואס מאכט איהר? וואס טוט זיך מיטן פערטער?

געלייג. אדאנק פארין פראגען. געלייבט דעם אויבערשטען!... זלאטיק (געהט צו געדענטער, בעמערקט, אז די מוטער איז פער-וויינט). וואס וויינטו שוין, וואס? וואס איז שוין פאר א נייעס, וואס? מוסיק. סטילקעקען די וואלטע צוהת...

געלייג. דאס האבען מיר גערעדט וועגען ישראל. זלאטיק (טוט זיך אקרים). טיף דערמאנט! ער האט דאכט זיך אונז אלעמען גענוג געזונד געקאסט. (צו געלייג) און אמענט זאל קיינעם אין דער וועלט נישט פאלגען. במילא ווי וואלט נישט פאלגען די שוועסטער — פאלג נישט, אפשר וויל זי דיר שלעכטס טון! אבער די מאמען פארוואס פאלגסטו נישט? זי וויל דאך דיר אודא גור נוסעס! גור געה רעד מיט זיי, גור מיט דער וואנד אין מיט ווי איז דאך אליין איינס... (געהט אוועק געוועזן איבערן צימער).

(עס קומט אריין אהרן. ער געהט ארויס דעם טלית-וועקעל פון אינטערן ארום און לעגט איהם אויפן גלעזער-אלמער. אלע שטעהען גלייך אויף און קעהרען זיך אום צו איהם מיט די פנימער).

אהרן. וואס איז דאס, איהר האט געוועזט דריי ווייבער אויף אנעצה? חע-הע... וועגען וואס האט איהר דאס גערעדט, וואס פאר א וועלט-זאכען האט איהר עס ארוימגעטראכט? (געהט פון אלמער אגרא-פוינקע שנאפט מיט אגלעזעל און וועט זיך אויף זיין ארט, ביים פערנס-טער, ער גיסט אן די גלעזעל).

מוסיק. מיר האבען עס גערעדט וועגען ישראלקען. זאג אליין, מאטיק, וואס וועט זיין פון איהם, אז ער וועט ארוימגען אט אזוי, פוסט-אין-פאס? מ'קען דאך חלילה פון זינען אראפ.

אהרן (זיין געוויכט ווערט ווי מיט א שאטען פערצויגען). לחיים! (מאכט א ברכה און טרינקט).

אלע. לחיים טובים ולשלום! טרינקט געוונטערהייט.

לאנגע פויגע.

אהרן (שארענדיג אויפן טיש מיטן האנד, פערטראכט). שלעכט מיט היינטונגע קינדער... גאר שלעכט... (פויג) איך האב גערעכענט, איך'ל כאטש פון ישראלקען מאכען שלום'ס אזוהן... ער קען גוט לערנען... שלעכט... שלעכט...

מוסיקע ווישט די אויגען. גיב אנעצה, טאטע, די ביסט דאך פארט א איד א קלוגער, א בעל-תורה.

זלאטע. ווידע, איהר האט זיך געהארפט געדענען פאר איהם. די מאמע וועט אליין איינס גארנישט מאכען. ווארום זי ציטערט דאך איהם אליין אנצוריהרען. א קליינגקייט, א גאלדענע טרעהר וועט פון איהם ארויספאלען... אייך, ווידע, וואלט ער בעשטימט געפאלט. איהר האט איהם געדארפט צוריהרען צו אנעסקל, אדער אנקומען צו יהושיען אויף א שטעלע. גארנישט, וואלט ער קיין ערשט נישט געהאט צו טראכטען וועגען גארנישטען.

אהרן. גאט ווייס... גאט ווייס... (פויזע). אז איהר פערלערט דעם גלויבען אין גאט — איז שלעכט... גאר שלעכט... ישראל האט שוין לאנג קיין תפילים נישט אנגעמאכטען.

מוסיקע (אויסשרייענדיג). אז, מיין קלאג! רבש"ע, וואס האטו צו טיר, וואס האטו צו אנאלטער, קראנקער אלמנה... קנאפ, קנאפ האב איך אזוי... (וויינט).

געליע. וואס דען וועט זיין, אז מ'זעהט פון מוח אראפ... זלאטע. נא דיר, נ... (נאכדעם, ווי די מוטער הייבט אן צו וויי-נען). מיט וויינען, מאמע, וועסטו גארנישט מאכען. וואלט איהם לכתחילה נישט געלאזען אט אזוי, גאר משוגע ווערען, וואלט אפשר צו אוועלכע צוהת נישט געקומען. דערהערט דעם ערשטען מאל אזא און אזא מעשה אויף איהם — דערלאנגט פען, אז די אויגען זאלען ארויס פון קאפ! אדא-הא! ער וואלט שוין געדענקען...

געליע. אודאי, אודאי, זלאטע איז זעהר נערעכט! מ'האט איהם פון דעם ערשטען מאל נישט געטארט וויינען קיין דרך.

מוסיקע. וואס זאל איך טון מינע יסורים... וואס זאל איך טון... איך זאל צוועהן, ווי מיין ישראל'קע ווערט אזוי — איך וועל עס חלילה וחס...

אהרן (איבערריסענדיג). דער נישט קיין גארנישטען... דער אוי-בערשטער קען גאך רחמנות האבען, ער איז דאך זיין איינציגער פא-סער געבליבענע... (אטייעפער זיפן) כווייס, איך'ל מיט איהם פרוכען רעדען... הלואי זאל מיר גאט העלפען, און איך זאל עפעס קענען מא-כען... (שטעהט אויף פון זיין ארט. — אלע ווייבער טרעטען אפ אן א זיט, ער פערלעגט די הענט אין גארטעל און געהט אוועק אין דער לענג פון צימער. פויזע).

געליע. יא, יא, ר' אהרן, איהר טוט מיט איהם רעדען. זלאטע. אודאי, אודאי, ווידע!

זעלדע (אין קיך-טיר). זלאטע, מ'האט אייך געוויסען אין קראם. (פערשוינדט).

זלאטע. איך געה גלייך.

מוסיקע. זאל איך דיר אפשר צוגרייטען דעם יארמעס?

אהרן. כווייס, גרייט צו...

מוסיקע. אט גלייך, טאטע. (אפ אין קיך).

זלאטע (געלעצן). קומט, איהר געהט, מ'האט?

געליע. איך געה. א טיטען, ר' אהרן, גאט זאל געבען און איהר

זאלט מנצח זיין! (פויזע אפ).

אהרן. אנטען טאג, הלואי-הלואי, רבש"ע! (טוט אויס די הי-טעל און הענגט איהר אויף אויף א שטוועקעל, געבען ספרים-אלמער.

ער בלייבט אין אסאמעטענער יארמעלקע: האלטענדיג איין האנד און

גארטעל און מיט דער אנדער האנד אונטערקנאקענדיג, געהט ער א

ציט ארום איבערן צימער און וויינט, א חסידי'ש ניגון געוואלד, גע-וואלד, געוואלד, רבש"ע! געוואלד, געוואלד, רבש"ע! געוואלד,

געוואלד, געוואלד... (שטעלט זיך אפ אין מיטען צימער) געוואלד,

רבש"ע — — — געוואלד, רבש"ע! די האפערדיגקייט, די גרינגקייט,

מיט וועלכער מ'הערט אויף צו זיין איד! (קליינע פויזע) איך פראג ביי

דיר, רבש"ע, וואס איז דאס? געוואלד, וואס איז דאס? (פויזע) עס קעהרט

זיך דאך די וועלט, די וועלט קעהרט זיך. וואו האט מען א מאל געוואוסט

פון אוועלכע פוסטע זאכען? לערנען זיך גאר, פערבייטען אונזער הייליגע

תורה אויף כווייס וואס דארט פאר א גבול-פה! רבש"ע, וואס וועט עס

זיין? (פויזע) און מיך האסטו געלאזען עלטערען זיך, איך זאל אויף

אלין קוקען און שווייגען? ווארום וואס העלפט רייד, וואס העלפט? —

רבש"ע! ווער קען וויסען דינע וועגען? (שטעהט געבען קאנאפע פער-טראקט.

אין איין האנד האלט ער זיין קלארע, זילבערנע בארד ביין

מזיל, די אנדער האנד האלט ער אין גארטעל. פויזע).

ישראל (קומט אריין פון גאס-טיר). טוט מארגען, ווידע.

אהרן (טוט זיך א קעהר). אף, דאס ביסטו, ישראל'ק? (א ליכ-

טער, מערד א געמאכטער שמויזעל בעדעקט זיין געזיכט) וואו ביסטו געווען,

מיין ווען?

ישראל. ביי עטליכע חברים אריינגעגאנגען.

א.ה.ר.ן. אהא... (טאנענדרונג) וויססטו וואס, ישראל'יק, נמיר גאר
 נעהמען אביסעל בראנפען: דו האסט שוין לאנג מיטן ווידען קיין ביסעל
 בראנפען נישט גענומען.
 ישראל (מיט א ציפערעדענעם שמייכל). מיט אייך, ווידע, צו
 יעדער צייט, אך, זעהר גערן.
 א.ה.ר.ן. נ, טא נעהם דארטען אין אלמער א גלעזעל און זען זיך
 אטא-דא (וויזט איהם אויף זיין ארט) אין איך וועל זיך זענען פון דער
 זייט. (זעצט זיך לינקס ביין טיש. ישראל גיסט אן בוינדע גלעזלעך אין
 טראגט אונטער איינע אהרנ'ן.)
 א.ה.ר.ן. נ, איצט זען דו און מיר וועלען עפעס רעדען. (ישראל
 זעצט זיך.) אט אזוי, א — — — נ, מיין זעהן, לחיים, נאט ואל געבען
 און די ואלסט זיין אנגעהרליכער איד. (מאכט א ברכה און טרינקט.)
 ישראל. לחיים טובים ולשלום, ווידע (מאכט אונטערן גאז א
 ברכה און טרינקט). איך רעדען, ווידע, און אנגעהרליכער יוד וועל
 איך שטענדיג זיין.
 א.ה.ר.ן. אט ירצה השם, אט ירצה השם, מיין זעהן! קיין נאך
 זעהט זיך נישט אהן גאט, מיין קינד, ואלסט עס וויסען. (פויזע. ער וועט
 פערטראכט, אביסעל איינגעפויגען דעם קאפ און קלאפט אונטער שטיל
 מיט די פונגער איבערן טיש. מיט א מאל. הער, ישראל, וואס איך
 האב דיר געוואלט פרעגן... אבער ואלסט מיר זאגען דעם אמת...
 ישראל (פערוואנדערט). ווידע, האב איך אייך דען ווען גע-
 ליגט?
 א.ה.ר.ן. ניין, מיין זעהן, געלייבט דעם איבערשטען, ביז אהער
 האב איך נאך פון דיר קיין לעגען נישט געהערט... נ-ט, ס'איז גאר-
 נישט... הער, וואו האסטו היינט געדאווענט?
 ישראל (הויפט זיך אויף פון זיין ארט, ערשטוינט; פויזע; פאר-
 זיכטיג). וואס פרעגט איהר מיך עפעס מיט א מאל...
 א.ה.ר.ן. (מיט א שטארקערען, אבער ניר נישט קיין בויזען טאן.) אט
 הויפט זיך אן מיט היינטיגע קינדער, א: איך פרעג בי דיר — ענטפער!
 ישראל (שווייגט, אראפלאזענדיג דעם קאפ. פויזע).
 א.ה.ר.ן. דו שווייגסט, ישראל!... (הויפט זיך אויף און שטעלט
 זיך געווענדעט האלב צו ישראל'ן) וואס שווייגסטו, וואס?
 ישראל. ווידע... מיר איז... איך האב זיך... געסטארעט... אויס-
 צומידען אועלכע געשפרעכען... ווילע... ווילע...

א.ה.ר.ן. ווילע? ווילע? דערנאך שוין, נ... דערנאך שוין בויז
 סוף. (קוקט שטרענג אויף איהם). ישראל, ישראל! א צו שווערע זאך
 געהמסט אויף זיך... געדענק, וואס איך זאג דיר... דו האסט אנגעהערט
 די יסודות פון שלום ואחדות, וואס איז שטענדיג געווען ביי אונז אין
 שטוב: אונזער שטוב האט נישט געוואוסט פון עס הארצים און אפיקורסים,
 ישראל! פון אונזער שטוב האבען זיך אלע שטענדיג פרומקייט און
 עהרליכקייט געלערנט! א צו שווערע זאך געהמסט אויף זיך, ישראל.
 (קליינע פויזע). דו ביסט דער ערשטער געקומען און ווילסט חרוב מא-
 כען דאס, מיט וואס דער איבערשטער האט אונז שטענדיג געבענטשט...
 דו ביסט מיט א קומען וועג אדעק, ישראל, דו פליהסט לעוואול, ישראל,
 הער וואס איך זאג דיר! (פויזע. עטוואס ווייכער) בעזון זיך, ישראל,
 בעזון זיך! בעטראכט, וואס דו טוסט! געדענק, אז דו ביסט שלום
 א זעהן... (שטילער, פערטראכט) אויף דיר האב איך געלענט ביזנעס גאנ-
 צע האפענונגען... איך האב גערעכענט, דער איבערשטער וועט מיר העל-
 פען, איך וועל דערלעבען מיט דיר א שידוך צו טון, און עס וועט נישט
 אונטערגעהאקט ווערען דער ווארעל פון דעם אלטען, אלטען פנים...
 (פויזע) וועגען דיר געהען ארום מאדנע משונהדיגע קלאנגען... איך דארף
 זי דיר נישט דערזעהלען, דו ווייסט זיין אלזין. און צו וואס דארפען דו
 קלאנגען? דו קומסט ואלע גאנץ אהיים שרים וויסען ווען, שלעסט
 זיך ארום מיט כוונים וואס פאר א חברה דארטען... — — — וואס האסטו
 פארא שייכות אט צו די...
 ישראל. ווידע... איהר זינט א איה א קלוגער... א איד, וואס קען
 נישט לערנען... זאגט מיר, ווידע, קען אנאמט'ער איה זאגען... אז מעג-
 שטען זענען נישט גלייך? מיט וואס האבען אט דו שוסטער און שניידער
 פערזינדליג, וואס האבען זיי געטון אזוינס, פאר וואס מ'זאל מיט זיי
 נישט טארען אימגעהן? „כל איש נכרא בצלמו“, ווידע... (קליינע פויזע)
 ווידע, זיי האבען איך אזא הארץ און אזא נשמה, זיי מיר... אויף
 אהרנ'ן שטעהט, אז ער פלעגט זיך דערנענטערען צו דעם פראסטען
 עולם, כדי ער זאל זיך פון איהם אפלערנען נומע מידות... יא, ווידע,
 איך פערשטעה עס נישט... איך קען עס נישט פערשטעהן...
 א.ה.ר.ן. ישראל, א-א-א, ישראל! זעה, וואס פון דיר איז
 געווארען: עס איז דאך געוואלדען צו שרייען: א-א-א... זעה, וואס
 מיט דיר טוט זיך... — — — במילא איך — נ, דער איבערשטער וועט
 מיר מן-הסתם געבען פאחות אריבערצוטרעגן... פארט א מאנסביל. אבער

ווי האסטו קיין רחמנות גיט אויף דין מאמען. טוה אקיק, וואס פון איהר איז געווארען? ווי האט דאך שוין קיין פח גיט צו "זשאווען" און דאס איז אלץ איבער אייך, קינדערלעך, איבער אייך... דו מיינסט, אז ווי האט געדארפט אט אזוי בלייבען, אנאלמנה, אויסגעריסען ווערען איהר גאנצען לעבען? באלד, ווי דער טאטע איז געשטארבען, האט מען איהר גוטע שידוכים געזעט, ווי וואלט אפשר גליקליך געווען... ניר ווי האט גיט געוואלט... וואו וועל איך לאזען מינע קינדערלעך, ווי וועט מיר אנגעהן מיין לעבען, אז איך וועל וויסען, אז מינע קינדערלעך זענען ערגעץ גע-ונד" — האט ווי געזאגט... און איז געבליבען אזוי... נו, און דין טאטע? שוין האסטו דין טאטען פֿערגעסען? דין טאטע איז דער שענסטער בעל-הבית אין שטאדט געווען, דער גרעסטער בעל-תורה! איך האב אין לערנען איהם גיט געקענט תּוֹכֶם-וְיָוֶן... ביי ליטען איז אפבאד געווען, אז דין טאטע האט מיט ווי א ווארט אויסגערעדט: — — — און דו? דו לויפט ארום מיט אלע שדים-וויסען-וואס, מיט אלע שוסטער און שניידער... אברהם'לע דעם שוסטערס ביינאקעלע איז דין חבד? יא, ישראל? וואס שוויגסטו, וואס? (אונגעמערקט פֿאר זיך געהט ער אהעק איבערן צימער, לינקס). רבש"ע, וואס טוט זיך עס? זעה, ווי עס קעהרט זיך די וועלט...

ישראל, זינדע, איך האב פֿריהער געוואוסט... אז... אייך וועט זיין שווער מיך צו פֿערשטעהן... אז... איהר... (קוקט גיט אנגעגעהם אויף די פֿינגער, אויפֿין פֿארלאנג. פֿויער) זינדע, זאגט מיר, וואס איז דער וואהבתך לרעך במזל... זינדע... מיר איז שווער מיט אייך צו רע-דען... איך וויל, אז איהר וועט קוקען אויף מיר, ווי אויף א... איי-געל... ניר... זינדע... מיר וועט אויסקומען הינט דענען מיט אייך, גיט, ווי געוועהנליך... מיר אנדערס קען עס גיט זיין... — — — צו דעם אר-מען פֿאלק, אט צו די שוסטער און שניידער, וועלכע איהר קענט גיט כּוֹבֵל-וְיָוֶן, אט צו ווי וועל איך געהן... אייך וויל פֿערגרינגערען זינדע בייטערען לעבען... איך וויל ליכטיגער מאכען ווי אפֿיסעל אין די אויגען, ווי וואלען וויסען, פֿון וואנען קומט אויף ווי די צרות, די יסורים, די פֿלאגען, וואס ווי קומט אים אויסצושטעהן... זינדע, מיר האבען ווי ביז אהער אפגעשמויסען פֿון זיך... אין מנין זענען ווי אין מערב-וויט געשטאנען... זינדע... דאס איז גיט עהרליך... דאס איז גיט יודיש-ליך... אין גאט...

אהרן (איבערריסענדיג). גענוג, גענוג, גענוג! שווייג שוין, שווייג.

(פֿויער) רבש"ע, אט דאס איז געווארען פֿון שלום'ס אַוועק, אט דאס איז געווארען פֿון מיין גאנצער האפנונג? אט דאס, א? — — — גוואלד, רבש"ע! וואו געהט מען פֿוחות אריבערצוטראגען אט דאס אלץ! ישראל, זינדע, האט קיין פֿארביעל גיט, וואס איך האב אייך... אהרן, גאט, גאט, גאט, גיט מיך! ווער בין אייך? אזא בשר-ודם, ווי וואלע, אבער גאט האסטו אין צאָרן אריינגעבראכט... (געהט ארום צושטרייט איבערן צימער. ישראל שטעהט אראפגעלאזען דעם קאפ און בלאסער).

מוסיק (קומט פֿון קיך-טיר. דערזעהנדיג ביינעם פֿאנעם, קוקט ווי פֿערוואנדערט אונרוהיג). וואס איז דאס, טאטע? אהרן, שלעכט, שלעכט, מיין טאכטער, שלעכט... נישטא ביי אונז קיין קינד, נישטא, פֿערפֿאלען, פֿערפֿאלען...!

מוסיק (פֿערברעכט די הענט). רבש"ע, קוק אן מינע יסורים, הארציגער גאט... קנאפ האב איך געהארעוועט, אויסגעריסען געווארען טאג אזוי ווי נאכט! אין צוליעב וועמען? צוליעב דיר, יא? געגעבען דורך ביז זעכצעהן יאהר אין חדר, שטענדיג צוגלייך מיט אלע נגידים שט-לימוד געצאהלט! אייך פֿרעג ביי דיר, ישראל, פֿאר וועמען האב אייך עס געדארפט אויסגעריסען ווערען, פֿאר וועמען, פֿאר אברהם'לע דעם שוס-טערס ביינאקעלע? וואס שוויגסטו, וואס? זאלסט מיר אוועקנעהן פֿון מי-נע אויגען, זאלסט מיר אוועקנעהן, גולן איינער! אי, אי, טאטע גיב אן-עצה, וואס זאל איך אנהויבען צו טון צו מינע יסורים, וואס זאל אייך אנהויבען צו טון. (וויינט שטארק, געהט צום טיש לינקס).

אהרן, שלעכט, מיין טאכטער, שלעכט... גיט גוט... גאר גיט גוט... שווייגען דארפֿען מיר, שווייגען, ווארום מיט היינטיגע קינדער איז שלעכט... גאר שלעכט... ווער וויל, וואס מיט ווי קען זיין... דערוויילע איז ער נאך פֿארט אַוואַד...

ישראל, זינדע... גלייבט מיר, זינדע, אז מיר איז שווער אר-בערצוטראגען... וואס איהר ליידט אזוי פֿינעל צרות... ניר, זינדע, מיר איז שווער... אייך קען גיט, איהר פֿערשטעהט... אייך קען גיט רעדען — — — זינדע... זיט רהיב, זינדע, אייך בין געווען אַאיד און וועל בלייבען אַאיד... (וועצט זיך מיעד געבען טיש און שפארט אן דעם קאפ אויף די הענט).

מוסיק (בעטענדיג זיך). זעהן מינער, האב רחמנות איבער מיר, נעהם גיט צו ביי מיר די לעצטע צייטעל פֿוחות, קיים וואס איך שלעפֿ

זיך אויף מינע קראנקע פנים. ווען מינער, פאלג מיך, הער, וואס איך וועל דיר זאגן, ווארף אוועק, ווארף אוועק אט די אלע דינע משוגעתיגן! צי פאר דיר איז דאס אנדערס פארנעמען זיך מיט אוועלכע נארשקייטען. צי איז דאס דין געשעפט ארומצולייפן און האבען צו טון מיט אירע שידים-ווייטע-וואס... היינט גלאט, וואס איז דאס פאר א תכלית, ס'איז גוט יעצט, ולאמינקע הארעוועט און קארמעט דיר. (עס קומט אריין אברהם, ער ווייזט די הענט ביין האנדטוך). די הארעוועט דאך, למאי זאלען מיר זיך נארען? און ווי לאנג קען עס אזוי זיין? אייביג קענסטו דאך אויף ולאטעס האלדן נישט ווערן. די מווס דאך ווערן אליין ווערען אן(שטיקעל מענטש... די מווס דאך אליין ווערן פערדענען, וואס נישט איז... אט ווער, טוה אקוק אויף יהושיע, ער איז נאר א פראסטער אינגעל, ער קען אפילו קיין צלם נישט מאכען, און ווער ס'ארא יעשעפטען ער פיהרט, — אויף טווענדער...

ישראל (אויפגעצויגט, קוקט אויף קינעס נישט). מאמע, איך קען אזא, ווי יהושיע...

אברהם (אויפגעצויגט). אזא, אוועלכער איז דאס אזא? מיט וואס, פירע איך ביי דיר, ביסטו בעסער פאר איהם? פסט... דער גרויסער חכם, וואס ער איז דא, אקליינגענישט! ווארט, מזוינס נאך נישט, וואס פון אייערע שכלים וועט ארויסקומען; דערווילע לאכט ער פון איך פון אלעמען...

אהרן. שא, שריי נישט אזוי... צי וואס דארפען נאך שרייען? די ועלכע זאך — גור שטילערהייט.

אברהם. נון, זאגט איהר אליין, ווי זאל עס נישט פערדענען? אז א מענטש האט געקענט זיין א לייט, א לייט זאג איך, בנאמנות, ווערט ער פריש און משוגע און קריכט מיט אנגעוונטען קאפ אין א קראנקער בעט: — לערנען זיך דארף ער! וואס וועסטו דארטען אויסלערנען, וואס? ווי ארומצולייפן, מיט מאנקע די שניידערקע ביי האלבע נאכט? ישראל (שפרינגט אויף פון אויפגענונג) דאס איז... דאס איז...

אברהם. אן, געה, הער, ווי עס קלינגט א שטארט מיט דיר! מ'קען דאך אויפן גאס נישט ארויסנעמן, עס פלאמען דאך די אויגען, פלאמען דאך! מ'האט זיך צוזאמענגעקליבען געכטען ביינאכט, הינטערן שטארט, אין וואלד, און מ'האט איבערגעקעהרט די וועלט האט'ן: געוונגען, גע- שפונגען, געטאנצט און וואס איהר ווילט אליין! און נאכדעם איז ער

עס אוועק מיט מאנקע די שניידערקע ביי דרייצעהן! אזוינער אין הער נאכט! נו זאגט, זאגט, ווי זאל מען נישט שרייען? וואס זאל דאס איז ליגען! — איהר וועט אפנים, אז מיט איינפאלע מיטלען... קענט איהר גארנישט מאכען, הויפט איהר אן מיט שמוציגע! דאס איז ליגען...

(עס לויפען אריין זלאטע מיט געליען. ביינע ווערן מ'הילבל, פלאט). זלאטע (מיט אנגעשריט). אן, געה, ווער! אן האט מען ווי אלע- מען געפיהרט די גאנצע חברה דינע, געה טוה א קוק! אי-אי-אי... (גע- ליע שרייט נאך).

(אלע שטעהען אויף פון ווערע ערטער. מוסיק מיט אנגעשריט: אי, מיין קלאג, פערברעכט די הענט; אהרן שטעהט אויף און בלייבט שטעהן מיט אנגעהנגעלענע קאפ א בלאסטער; אברהם שטעלט אויס אפאר גרויסע אויגען און שפרייט פאנאנדער די הענט).

זלאטע. איך וועל דאס מיט'ן געוונד נישט אויסהאלטען, וועל איך דאס נישט! וואס האסטו זיך אנגעוועזט אויף מיר, וואס; וואס האסטו צו מיר. גולן איינער! (לויפט ארום איבערן צימער).

געליע (אין איין צייט מיט זלאטען). וואלט איהר ווערן, ווי מ'האט זי געפיהרט! צושלאגענע, צופלויגטע, צוהרגעטע! אי-אי-אי.

מוסיק. ווען מינער, טייערער, וואס האסטו צו מיר? וואס ווילסטו פון מיין שוואכען געוונד? דיר פערדענען, וואס איך האלט זיך נאך ווי נישט איז? איך בין נאך אנווייניגע מאמע, בין איך, איך האב נאך טעכטער, וועלכע טייטגען זיך אין מיר! וואס ווילסטו מיך פאר דער צייט אין דרערד אוועקלעגען, וואס?...

אברהם. וועסט דאך אונז אלע קונדען צוטרעבען, וועסט דאך אונז. קיין איין פרייז וועט דאך צו אונז אין קראם נישט וועלען אריינגעהן! גולן איינער, וואס האסטו צו אונז!

זלאטע... אי-אי... איבערן גאנצען מארק האט מען ווי גע- פיהרט! דער בויז! אי-אי-אי...

אברהם. געה, זיך, טוה עפעס! געוואלד, וואס שטעהסטו, וואס! גיב, טאמער דארפען וואס פערברענגען, גיב אהער, איך'ל פערברענגען! וואס שטעהסטו, וואס? געוואלד, גולן איינער.

מוסיק (וויינענדיג). ווען מינער, טאמער, טאמער דארפען וואס פערברענגען.

געליע. געה, זיך, ביי דיר אין קעסטל, אין בעט, צי כוויינס

וואו ביי דיר איז דארטען בעהאלטען געווארען, טאמער האט זיך פער-
גנבעט א צעטעלע, א פאפירעל, צו פרויס וואס...

ישראל (שרעקליך אויפגעצויגט). איך האב נאךנישט! (ווארפט
ארויס שליסעלעך פון טאש) געהט, זוכט, קעהרט איבער די וועלט...
ניד לאזט מיר איין מיטט צוהי, לאזט מיר פריי אנעמען טון... (צו
אברהם'ן מיט א איראנישען שמויכלעך) וויט דוהיג, אברהם, שרעקט זיך
ניט פאר אייערע קינדען... איך וועל באלד אוועקפאהרען... נאך אין
אמאנאט ארום.

מוסיק (מיט א געוויינלעך). וואו וועסטו פאהרען, דוהן מינער, מוועסט
דיך נאך ארעסטירען.

ישראל. מאמע... איך קען דא מער, ניט בלייבען, מאמע... איך
קען ניט... (קעהרט זיך אום מיטן געזיכט צום וואנד און וויינט זיך
פאנאנדער).

אברהם. לאז ער פאהרען, דער משוגענער...

אהרן (מיט א ציטערנדיגער שטימע). די וועלט קעהרט זיך... די
וועלט קעהרט זיך... אלץ איז פערפאלען... אלץ פערפאלען... (אלץ
אייסער אברהם'ן אין אהרן'ן וויינען).

פארהאנג

דריטער אקט

די וועלטע דעקאראציעס, ניד אנשטאט דעם טיש מיט די פליגלען,
שמעהט א פיערקאנטונגער טיש אין גיס-פארב געליאקירט; איבערן
טיש הענגט א לאמפ. נעבען ספרים-אלמער ליגט ניט קיין גרויסע
קערביל אין א פערקיל ביכער. ישראל בינדט א קליין פערקעלע אויפ'ן
טיש. עס איז גענויט צו מיטאג. אברהם ליגט אויפ'ן קאנאפע, וויכערט
א פאפיראס אין קוקט אין א צייטונג.

אברהם. א וועלט סאיז געווארען! מ'קלייבט זיך צוזאמען אויף
די גאסען און מ'שרייט! א וועלטע שטעקעס - זיי וועלען פיהרען א
מלוכה! חא, חא, חא... איך וואלט זיי צושינדען די דייט, וואלט איך
זיי! אסטראג איז פאר זיי וועניג, פערקעהרט, דאס איז נאך פאר זיי
שען, זיי גרויסען זיך נאך מיט דעם! די בעסטע זאך איז - ריטער!
ריטער אין א סוף אנעק! (עס לויפט אריין פאנקע מיט א בייטש און גיט
עטליכע שטיין. דערזעהנדיג אברהם'ן ווארפט זי אן א ווייט די בייטש און
לויפט צו צו איהם. ישראל האט איינגעפאקט דאס פערקעל אין ארוםקו-
קענדיג זיך, געהט צו אוועק איבערן צימער, האלטענדיג די הענט אין
די קעשענעס).

פאנקע. פאפא!

אברהם (ווייבט זיך פויל אויף און נעהמט איהר אויף די קניעס.
מיין טייערע טאכטערקע! וואו ביסטו עס אומגעלאפען? זיי פערשוויצט
די ביסט! (קויפט איהר אין קעפיל. בעמערקט די בייטש) וויפילעל מאל
האב איך דיר געזאגט, אז דו וואלט ניט ארומלויפען מיט בייצען?
דו דארפטט שוין לערנען, דו ביסט ניט קיין פיצעלע קינד פון דריי
יאהר! (קליינע פויגע) ועה, וואלט מיר ווייטער ניט סמויען ארומלוי-
פען מיט בייצען! גי געה, ברענג מיר די בייץ! (פאנקע געהט אב עטליכע
טויט און שטעלט זיך אב) איך הייס דאך דיר עפעס! געה גי!

פאנקע (הויפט און כלפערן, דאך געהט זי אין פרענגט די ביטש בליבענדיג שטעהן עטוואס פון היטערן).

אברהם (צופרעכט די ביטש). נא, ס'ווייטער שפיעלען מיט ביטשען: (ווארפט און ווייט).

פאנקע (מיט אנעווייזן). דאדע, דאדע: (ווארפט זיך אין זינע ארעטס).

ישראל (געהט איהר אויף די הענט). קום צו מיר, מירן קע- צעלע: (צו אברהם) און איהר האט אויף, ווי אויף זעה, קיין אנדער אר- פאט נאט אז צו רייצען דאס קינד: (פאנקע) נישט ווייזן, נישט ווייזן, למין קינד: אויף וועל דיר אויפמאכען אנדערע ביטש:

אברהם (מוראדיג אויפגערעגט). אדער געה: אדער געה, זאגט מען דיר: אויף דיר, דאכט זיך, געבען, מערזאנקע איינע: (פאנקע געהט אראפ פון ישראל'ס הענט, שטעהט אסעקונדע און שפעטער געהט זי צו אברהם'ן מיט נישט ווערע שריט, איינהאלטענדיג זיך פון געווייזן. אברהם ווארט איהר פון דערווייטענס א שלעפ צו זיך און פאטשט איהר אן עט- ליכע מאל) אויף וועל דיר ווייזען, ווי נישט צו פאלגען א טאטען: דער טאטע הייסט צופרעכען - דאך זיין צופראכען:

ישראל (פערזאנלעך). זי איז דאך א קינד: אברהם. ס'איז נישט דין באפעס דאגה: מ'פרעגט ביי דיר נישט: רינע קינדער, דעם "צוקונפטיגען" דיר וועסטו האדעווען, ווי דו וועסט וועלען:

ישראל. זי איז דאך אפער פארט א קינד: אברהם. אז מ'פרעגט ביי דיר נישט: דו געה קיש זיך מיט נחמק- קען, געה:

ישראל (אמאטענדיג מיטן האנד, געהט ארויס פון צימער). אברהם. דו הער נאר איהם, וואס ער וועט דיר זאגען. ער וועט פון דיר גראד גיך מאכען א טאלק: נ, גענוג צו כלפערן: ס'מיין ווייטער פאלגען? (פאנקע מאכט מיטן קאפ) נ, טהו מיר א קיש אין האנד און בעט ענטשולדיגען (ער שטעלט אים די האנד).

פאנקע (קווינקעלט א ווילע, שפעטער קישט זי איהם אין האנד). ענטשולדיג, פאפא.

אברהם. נ, ביסט א טייערע טאכטערקע: (קושט איהר אין קע- פיל) געה יעצט שפיעלען, אפער זאלסט נור נישט שטיעלען:

פאנקע (געהט אפ עטליכע שריט און שפעטער לויפט זי ארויס אין קיך-טיר).

אברהם. ווידער לויפען? (לעגט זיך אויפן קאנאפע און לעזט די צייטונג) נ, היינט וועט קינדער. (פויזע)

זלאטע (געהט אריין אביסעל פערזאנלעך, געהט דורך דעם צו- מער אין קוקט אויף ישראל'ס פערקלער). דיפאדערט טאקע אומק: אויף וואלט זאגען, א מענטש, פאדערט עפעס אין אנגעשעפטס-זאך - נ, וואו- היין? נאך וואס... טיפערפאלען ווערען ערגעץ אין אסטראג.

אברהם. ס'איז נישט דין באפעס דאגה: לאז ער פאדערען, וואהרן ער וויל: (קליינע פויזע). פטור ווערען פון א צרה: (זלאטע ווייטשט די אויגען. לאנגע פויזע. אומגעקלענענדיג אן אומישט די צייטונג). ס'ווייטער געלאזען די שווערע אין קראם? מ'וועט דאך דיר צו שלעפען אברהם-ווייזן זלאטע (שווייגט, אומגעקלענענדיג געווען איבערן צימער).

אברהם. דאכט זיך - דו ווייסט גאנץ נישט, ווי זי פערנעסט: זלאטע (נאך א קליינער פויזע). אויף האב געדארפט אומגעקלענען... אברהם. רינע געשעפטען, א קליינעקייט: זלאטע. (שווייגט)

אברהם (ווי פאר זיך). מ'פערפיהרט געשעפטען: ווער בעט ווי? וועט, דאכט זיך, אין דער-היים אין קאכט קרופניק: זלאטע (נישט קוקענדיג אויף איהם). ווי לאנג איז דאס געווארען? און אויף וויפועל וועט דאס זיין?

אברהם. טאגעפויגען וועמען צו לאזען אין קראם, נ, און צו- ריק די אייגענע מעשה: ס'איז דאך איהר ווער נוגע, זי דארעוועט דאך אויף די געלד:

זלאטע (געהט ארום בינו איבערן צימער).

אברהם. אט, אויסגעבען זענען זיי גראד דא: דאס איז ביי זי גראד נישט:

זלאטע. דו וועסט נישט אויפדערען? פון איין זייט דו אין פון דעם אנדער זייט ישראל'ס משאעתי, וועט דאך שוין באלד נישט זיין וועמען צו ענבערען: וואס וועט איהר דאן טהון?

אברהם. זי איז נאך בינו, זי איז נאך גערעכט:

זלאטע. (געהט ארום א קלאפטענדיג בינו מיטן קיך-טיר).

אברהם. וואוהין געהסט, וואוהין? מוזסט באלד שוין דארפֿען
עסען מיטאג! (הויבט זיך אויף און געהט צו זיך אין צימער. פויזע)

אהרן. (ער איז שוין גאר אלט, איינגעפויגען; די בארד צו-
שניבערט. געהט ארויס פֿון זיין צימער און קוקט אויף די פֿעקלעך).
רביש'ע... רביש'ע... צו די עלטערע יאָרען אזוי פֿיעל צרות... אזוי
פֿיעל צרות... די לעצטע האַפֿטונג מינע פֿליהט אַוועק... די לעצטע
האַפֿטונג... רביש'ע: צו וואָס האַרפֿסטו מיך האַלטען אויף דער גאר-
שער וועלט! געהט מיך צו פֿון דאָנען! גענוג, דאָכט זיך, רביש'ע, האָס-
טו מיך געשטראַכט, און דו האָסט צוגענומען ביי מיר מיין איינציגען
טרויסט, מיין אַהרן... רביש'ע: קיין ווען האָסטו מיר נישט געגעבען...
דערפֿאר האָסטו מיר געגעבען... האָטשט אַנאָרדעס... אַ בריליאַנט... איינער
אין אַ מדינה... דאָס איז מיין גאנצער נחת געווען... מיין גאנצער טרויסט...
רביש'ע... רביש'ע... און דאָס האָסטו ביי מיר צוגענומען! (פויזע) אויף
דאָס אויף דיר, רביש'ע, קיין פֿעראַיבעל נישט, אויף פֿרעג ביי דיר נישט, וואָס
דו טרויסט... וואָרום ווער קען ביי דיר פֿרעגען, וואָס דו טרויסט. ווער קען
פֿרעגען... אויף דער וואָו... גלאַט וואָו... אויף וויל דיר דערצעהלען...
אויף וויל זיך אויסרעדען פֿאַר דיר... אויסגיסען מיין ביטערע האַרץ... וואָרום...
וואָרום... רביש'ע: שטראַף מיך נישט פֿאַר מינע זינדונג רייד - אויף
קען מעהר נישט אַרבעטראַגען: אויף קען נישט! (פויזע. טרעהען שטעלען זיך
איהם אין האַל) רביש'ע: דו האָסט נישט געוואַלט, אויף זאָל האַבען אַנ-
איידיק ווי דער סדר איז: אויף האָב דאָך מעהר נישט געוואַלט אנגעהר-
לעכען אירען אַ קריש האַבען... מעהר דאָך נישט, רביש'ע... און דאָס
איז דאָך דינע אַ מצוה, דינע, רביש'ע: - דו האָסט אַבער נישט גע-
וואַלט, אויף זאָל נחת האַבען... מן הסתם בין אויף נישט ווערט... (פויזע)
דו האָסט איהם צוגענומען... אויף געדענק - אויף בין דאָן ביין אַהרן
געשטאנען... וואַלט בעסער ביי מיר דאָס לעבען צוגענומען... אויף
בין דאָך שוין אַנאַלטער מאַן... לאָז ער האָטשט בלייבען אַטאטע פֿאַר
זינע קינדער! האָב אויף זיך עמאַלט געטראַכט... (פויזע) נאָכדעם האָב
אויף גערעכענט - די אייניקלעך... רביש'ע: האָב רחמנות איבער מיר
און געהט מיך צו פֿון דאָנען! געהט מיך צו פֿון דאָנען!! (וויינענדיג, געהט
ער אַרײַן צו זיך אין צימער).

(לאנגע פויזע).

ישראל (קומט אַרײַן פֿון נאָס-טיר; ער איז בלאָס, אויפֿגע-)

רעגט, געהט צו צו ווינע פֿעקלעך, טוט אַקוק און געהט שטעלעדייט
אויפֿען איבערן צימער. עפעס מאַדנע שווער אויפֿ'ן האַרצען... (טראַכט
אויפֿלען). נאָ, לאָז זיין גענוג, מידארף זיך געוויינען אַרבעטראַגען אַוועל-
כע זאָכען אַ ביסעל קאלטבלוט'יגע... וואָרום עס וועט נאָך אויסקומען
פֿיעל-פֿיעל אַרבעטראַגען... דאָס איז ערשט דער ערשטער טראַט
אויפֿ'ן וועג צום לעבען... דער ערשטער. (געהט אַרום פֿערטראַכט אוי-
בערן צימער. ענטשלאָסען). נאָ, לאָז זיין גענוג: וואָס איז מיר אַ ברעק?
זעלדע, היינט איז שוין געווען דער פֿרעקען-טראַגע: ס'איז מיר גע-
ווען אַ ברעק?

זעלדע (שמעקט אַרויס דעם קאָפּ פֿון קיך-טור) וואָס?

ישראל. ס'איז אַפֿשר געווען פֿאַר מיר אַ ברעק?

זעלדע. כּווייט נישט. (אָב)

ישראל. נאָך גוט, וואָס פֿאַלע האָט צוגעשיקט דאָס געלד, אזוי
וואַלט אויף פֿאַהרען אויף נישט געווען... פֿון איהם קען מען זיך טאָקע
עפעס דערוואַרטען! (פויזע). נאָ, מידארף געהן און איינפֿאַקען די אי-
בעריגע זאָכען. (געהט צו אַהרן'ס אין צימער און ברענגט פֿון דאָרטען
אדעקע מיט אַקישען און עטליכע קליינע פֿעקלעך. אין דעקע, וועל-
כע ער צילענט אויפֿ'ן פֿאַדלאַנע, פֿאַקט ער איין די קישען און די
איבעריגע זאָכען) אָט וואָו... כּווייטען, אז עס וועט זיין טוט אין דעם
איינצופֿאַקען... דאָס דארפֿען ווען נישט צוברעכען... דאָכט זיך גארנישט
פֿערגעסען? (קוקט זיך אַום) ניין: מידארף פֿונדעסטוועגען אַקוק טון
אין אַלמער. (הויבט זיך אויף, געהט צו ביזן אַלמער, קוקט אויף איהם
און פֿערגעסט נאָך וואָס ער איז געגאנגען. טראַכט אַוויילע שטעהענדיג
נעבען אַלמער און אונגעמערקט פֿאַר זיך, געהט ער אויפֿען איבערן צי-
מער. סיגעהט אַרײַן מוסיק).

מרים. ע. סטינאָך נישט אלץ איינגעפֿאַקט? מיהאָט געדאַרפֿט, ווען
מינער, אלץ איינפֿאַקען: דער באַהן וואַרט דאָך נישט. (געהט צום אַל-
מער און געדמט פֿון דאָרטען אַרויס אַ פֿעקלעך) נאָ, ישראל'קע,
דאָס איז דיר טהי און צוקער: סטיינט דארפֿען קליינען די ערשטע
ציטען... (לעגט אויפֿ'ן טיש).

ישראל. אַדאָנק, מאַמע, ס'איז גאר אַנאָפֿערדיגע זאָך: הייפֿעל
דארף אויף האַבען טהי מיט צוקער...

מוסיקע. נישקשה, נישקשה. וואסע זעט דערפון ניש אר-
מער יארגען.
ישראל. אדאנק, מאמע, אגרויסען דאנק! (שטעלט נעבען
איהר).

מוסיקע. ווי דו ביסט בלוז, מיין זעהן.
ישראל. נישקשה, מאמע, נישקשה: דאס איז פארן אוועק-
פאהר... (ער געהט צום קאנאפע און זעט זיך, בעדאלטענדיג דעם
קאפ אין די הענט).

מוסיקע. איך האב ביי דיר גאר פערנעסען צו פרגעסן, וויפיל
געלט האסטו, דיר וועט זיין גענוג אויפ'ן וועג? (זעט זיך נעבען
איהר).

ישראל. איך האב ארויפ 15, טיגענוג זיין: (קוקט צארט אויף
דער מיטער. פויזע).

מוסיקע (שטיל). שרייב פונדעסטוועגען ווען אפאר ווערטער...
ישראל (דריקט צארט די מיטערס האנט). אויף'ל שרייבען, מא-
מע. אויף'ל שרייבען: (קוקט צארט אויף איהר. פויזע) מאמע, מאמע,
פארוואס זענען מיר קיין מאל אט אזוי ניש געוועסען איינע נעבען די
אנדערע: דעם ערשטען מאל אויף מיין לעבען האלט איך אזוי פרי מיין
האנט אין דיינער... מאמע: (געהט איהר ארום און קויפט איהר)...
מוסיקע. זעהן מינער: דו פליהסט אוועק... ווער ווייס וואוהין:
(היינט).

ישראל. מאמע, בערוהיג זיך: איך פאהר דאך ניש אין אמע-
ריקע... בערוהיג זיך, מאמע, איך בעט דיר.

מוסיקע. (הערט אויף צו וויינען) נו, געה, מיין זעהן, פאק זיך
אין: מידארף גאך עסען... (הויפט זיך אויף און גאך איהר ישראל;
זי ווישט אפ מיטן האנט די טרעהרען).

ישראל. יא, מידארף געהן. (פאקט דאס פעקעל).

מוסיקע (געהט צו איהר און שטעלט זיך ביין טיש). פארנעם
נור ניש דעם צוקער צו געהען. (ניש איהר).

ישראל. איך וועל ניש פערנעסען, אדאנק, מאמע...!

מוסיקע. אי, גארעלע, גארעלע, ער דאנקט גאר: איך בין דאך
דיר אמאמע, מיין קינד: דו מיינסט, אז איך האב אויף דיר געשרייען.

האב איך עס געטון פון פערנעסען? — אלץ פון דין מוזה
וועגען... איך בין דאך אמאמע, מיך פערדריסט, אז מינער א קינד
געהט אראפ פון גלייכען וועג: (פויזע, ערנסט) יע, איך האב גאר פער-
נעסען, ישראל'קע: דו זאלסט חלילה די תפילים ניש פערנעסען (געהט
צום אלמער און געהט ארום די תפילים). נא, מיין זעהן, פאק זיין
אין: (לעגט זיין אויפ'ן טיש) איך זאג דיר בנאמנות, אז גאט וועט דיר
העלפען...

ישראל. גיב, מאמע, אויף'ל זיין דא איינפאקען: —

מוסיקע. (ניש איהר די תפילים). אט אזוי האב איך דיר האלט,
מיין זעהן צוגעוועהנען, איז דאס נאכדעם גארנישט, ניש שווער... די
מיין זעהן צוגעוועהנען, איז דאס נאכדעם גארנישט, ניש שווער... די
ערשטע צייטען איז דאס מעהר ניש שווער... אט איך ווייס ביי מיר איז
עס אריין שוין אין אגעוועהנהייט — קען איך זיך פאר קיין זאך ניש
געהען ביי איך דאווען ניש אפ... זעה, מיין זעהן, איך בעט דיר —
זי א איד! ווארום, מיטמיטנס געוואנט, וואס אזוי ביי אידען געבליבען
נאך, אז ניש די אידישקייט... דאווען אלע טאג, וואס זיך צום עסען,
בענט נאכ'ן עסען און גאר — מעהר מאן איך ביי דיר גארנישט:
היינטגע צייטען איז דאס אויך גענוג... איך זעה דאך שוין... דו וועסט
זיך דאך ניש אוועקוועגען לערנען, וואס זאלען זיך דא נאריש מאכען:
(ישראל האט איינגעפונדען די זאכען. ער פרוכט אויב עס איז שווער,
שטעלט א סעקינדע פערמאכט און געהט אוועק איבערן צימער: א דרי-
קענדע שטימונג) דו ביסט שוין פארטיג מיט אלץ?

ישראל. יא. (פויזע)

מוסיקע. דו זאלסט דארטען זעהן עפעס לעבען, ווי אמענש...
ניש ארוםשליצען זיך מיט כווייס וועמען... ווארף אוועק דיינע גארניש-
קייטען: וואס מיינסטו טאקע, אז דו וועסט איבערשטעלען א וועלט? זיין
און טהו דין עסק — און גאר:

ישראל (געהט צו איהר. צארט) זיין זעהן, מאמע, קענסט
זיין גאנץ הייג: (געהט איהר ארום) סוועט נאך זיין א צייט, מאמע,
אז דו וועסט פון מיר גת האבען:

מוסיקע. הלואי, רבש'יע: וואס מיינסטו, מיין זעהן, איך וויל פון
דיר קיין גת ניש האבען? — וואס דען, מיר ווילט זיך, אז דו זאלסט

זיין א שטיקעל איד דערצו — איז וואס קומט מיר דערפאר? ... כ'מיון.
 דו ווילסט לערנען זיך — לאז זיך לערנען זיך! ... אפשר דארפן עס
 טאקע! ס'איז דאך פארט אנאנדער וועלט! אבער אאיד דארפן דאך
 זיין! ווי גרינג ס'איז היינטיגע יארהען אאיד צו זיין! מ'דארף גור א בן-
 סעלע וועלען, א ביסעלע, אין דער איבערשטער וועט שוין אליין זיין
 צו הילף. (פויזע) דו ביסט דאך פארט עפעס נישט כ'מיון ווער... דו
 ביסט דאך פארט שלום'ס אהען! דין מאמע, עליו השלום, איז גע-
 ווען גאר אנאנדער איד... זיין זכות ואל דיר גאר ביישטען, וואו דו
 וועסט זיך קעהרען אין ווערען... (ווינט). אז דין טאטע וואלט געלעבט,
 וואלט גאר אנדערש געווען... גארנישט, עס וואלט אראפ פון מיר א
 יאך!

ישראל. איך בעט דיר, ניר נישט וויין! (דריקט איהר צו זיך). מיר
 וועט זיין אין דער פרעמד אוי שווער, אז דו וועסט וויינען! ... מאמע,
 זען זיך אויפלינקע צו אט דא: (שטעלט איהר א שטול רעכטס און
 זעצט איהר אוועק, ער וועט זיך געבען איהר).

מוס'ע. ווען מיינער, טייערער! ... עס פערדריסט דאך! ... אוי
 פיעל געהארעוועט, אויסגעריסען געווארען, ביז דער איבערשטער האט
 רחמנות געהאט, אין איהר האט זיך געשטעלט אויף די פיס... און
 איצט... (ווינט)

ישראל. געהמט איהר ארום און גלעט איהר צערטליך איבערן
 קאפ. מאמע, בערוהיג זיך! ... וואס קען מען מאכען... אוי איז מן
 הסתם בעשערט... נ, בערוהיג זיך, מאמע! ... איך בעט דיר! ... נישט
 וויין! מין הארץ ווערט צוריסען אויף שטיקער, אז דו וויינסט! ...

מוס'ע. דו וואלטסט האטש געבליבען דא נאך אהאלב יאהר...
 ביזן ווער... ס'איז מיר אוי שווער, מין ווען, מיט דיר צוצושניידען
 זיך... אוי שווער...

ישראל. מאמע, איך קען דאך דא מעהר נישט בלייבען, דו
 ווייסט דאך! ...

מוס'ע. ווען מיינער, אז דו וואלטסט געוואוסט, ווי מין הארץ
 איז צוועדמאגט! ... וויפיעל לעבען און געזונד האב איך אוועקגעלעגט
 אויף איהר, קינדערלעך! ... איך געדענק, דו ביסט געווען נישט געזונד...
 2 יאהר איז דיר דעמאלט געווען... (ווינט, נישט דערענדיגט).

ישראל. מאמע, איך בעט דיר — וויין נישט! (מיט טרעהרען
 אויף די אויגען). וואס העלפט דאס וויינען, מאמע, מיפטר'ט מעהר נישט
 דעם קאפ מיט דאס הארץ אוועק! ... מאמע! ...
 מוס'ע. כ'געדענק, מאיז שוין מיט ליכט געשטאנען ארום
 דיר... ביים זיידען אויפן קבר געווען... תהילים געזאגט... (ווינט זיך
 פאנאנדער).

ישראל. (הויפט זיך אויף פון זיין ארט; איינגעבויגענערמיט
 שטעהט ער געבען מוס'ען אין דריקט צארט איהר קאפ צו זיין האר-
 צען. מיט טרעהרען). מאמע, אבער גענוג! דו דארפסט דאך זעהן זיך
 אליין בערוהיגען! ... איך וועל דאך קומען אויף פסח צוריק... נ, מא-
 מע, הער אויף צו וויינען! ... גענוג! ... אפשר וואלטסט דו אויפלינקע
 אדורכגעהן? (הויפט איהר אויף פון שטול און פיהרט איהר צום טיר)
 געה אויפליע אין קראם, מאמע, און אויף דא דערוויילע דאס איבעריגע
 פארטיג מאכען: מ'דארף דאך שוין באלד מיטאן עסען.

מוס'ע. (ביין טיר). מאך פארטיג, מאך פארטיג, מין ווען,
 מ'דארף שוין באלד פארהען! ... (אב).

ישראל. (שטעהט געבען טיר, פערטראכט) אה, ווי שווער אר-
 בערצוטרענען! (חאפט זיך פארין קאפ) דער קאפ ווערט צושפאלטען
 אויף שטיקער! ... אה! ... (פויזע. טראכט אויפליע) נ, מ'דארף זעהן, אז
 פון מין זייט ואל קיין אבהאלט נישט וויין! ... (געהמט דעם פעקעל, וועל-
 כען ער האט צוזאמענגעבונדען, לעגט איהם צו די איבעריגע, און געהט
 צום גלעזער-אלמער. עפענענדיג זעה, פון וואנען קומט דאס? ווען איז
 דאס אנגעקומען? (רייסט פלינק דעם קאנווערט, לעזט:) מין טייערער
 ברודער, ישראל'ק! דין בריעף האב איך ערהאלטען! ... אויך וואלט דיר
 געראט בלייבען! ... ס'איז שווערע פרנסה! ... ס'פערדינט זיך וועניג... דו
 ווייסט דאך מין געהאלט! ... (קוקט נאך אויפליע און צוריסט מיט כעס
 דעם בריעף) צום געוועל אויך! ... אקוראט, ווי מ'פרעגט איהם עצות...
 און גלייך איז ביי וויי מיט ווערע קרעכענעם: "שווערע פרנסה". (ער
 געהט צום קאנאפע. ס'קומט אריין אברהם).

אברהם. (ווארפט א בליק אויף ישראל'ס פעקלעך) דו פארהרט
 טאקע אוועק! ... כ'שנע! ... מאדנע משונה ברואים! ... מענטשען פרישע
 אין געזונטע וואלען געהמען אין משונע ווערען! ... כ'וואלט זאגען: א
 מענטש פארהרט פערדינען — נ, איז עפעס א מענה! אבער...!

ישראל (איבערדייטענדיג). אברהם, ואל זיין גענוג! לאזט כאטש
אויף איין מינוט צוריה: אויף פערדייטע דאך נישט, וואס איך פארהר
אזעק, איהר וואלט דאס שוין גערן דערווארטען דעם מאמענט, ווען
איך וואלט זיך און וואגאן אריינגעציען: ס'וועט דאך אויך שוין מעהר
נישט זיין קיין מורא, קיין בויון: איך פאסט אויך, פערשמיט מיר נישט די
לעצטע מינוטען!... איך האב נור וואס מיט מיין מאמען גערעדט...
איין מינוט איז זי געווען אהן אייער וויקונג און נאר אנאנדער מענטש
איז זי געווען: דעם ערשטען מאל האב איך מיט מיין מאמען גערעדט
אזוי אינמיטן... דעם ערשטען מאל - און די מינוטען זענען מיר טייער,
הייליג: איך פאסט אויך: פערדייטע זי נישט מיט אייערע קרעמערשע
שמוין, מיט אייער גראבער בעל-הבית שקיט... ווארום צו הייליג זענען
מיר אט די מאמענטען, צו הייליג... נור וואו פערשטעהט איהר וואס
הייליגקייט איז (טוט א מאך מיט'ן האנד).

אברהם. טיין פאנאנדערנערעדט א ביסעל: שמארקאן אייער, פיר-
זיק: ארויס, דיין שלאד ואל ביי מיר אין שטוב נישט זיין!

ישראל (מיט א ביטערען שמויזעל). איהר האט אייער סתורה
אויסגעבראכט... איהר ווייסט דאס ווארט: "ארויס" געקויפלט... איך האב
שוין נישט איין מאל אנגעלעבט ווערטער פון איך און פון זאמען גע-
הערט. ס'איז דאס מיר פון די "אנטיקלען", וואס איז נאך גענוג איין
מאל: (קליינע פויזע). זיט ויהי, אברהם, דאס איז דעם לעצטען מי-
טאג, וואס איך קאסט אויך: (סיינענדיג אריין זאמען און מוסיק. די ערש-
טע איז געווען).

מוסיק. מיהאט געדארפט שוין עסען, ס'איז שוין שפעט... באלד
וועט מען דאך דארפן פארהען... טאטע, קום עסען: (געהט צו אהרן
אין צימער, און געהט באלד צוריק, לאזענדיג ליין די טיר).

אהרן (מיט ציטירונג טרעט געהט ער אין קיך, און נאך איהם
אלע, וואשען זיך. ער מאכט אויפ'ן קול א ברכה אין געהט צום טיש:
אלע טויען דאסוועלבע. מ'צוועצט זיך: אברהם מיט זאמען לינקס, מוסיק
מיט ישראל'ן רעכטס) נ, א...

מוסיק. געהט איילענדיג אין קיך און ברענגט זאליג. מאכט
דמציא. קיין מאל וועט זי קיין זאליג נישט שטעלען: זעלדע, זי אזוי

גוט, גיב עסען, וועלדע ברענגט אין א שיסעל וואס מוסיק גיסט אלע-
מען אין די טעלער. אזויילע עסען אלע שטיל. באלד גיט זאמען מיט
כעס א לעב די לעפעל, דיקט זיך אב פון טיש און שפארט זיך אן אן
אבלעג פון שטול. אנגעלעקט ווערט שטימונג, אלע, אויסער אברהם'ן.
לעגען אזעק די לעפעל. אהרן וועט אביסעל אן דער זיט, מיט אנאנדע-
געלאזענעם קאפ, קוקענדיג מיט זינע מוטנע אויגען אין דער ווייט. איין
האנד האלט ער אויפ'ן טיש, די אנדערע אויפ'ן קניע. ישראל וועט אן-
געשפארט אויך ביידע הענד, מוסיק איז אזויילע געוועסען פון דער ווייט,
דאט זיך צוריקגעצויגען צום טיש, אבער עסט נישט. אברהם עסט. ס'לויפט
אריין פאנקע. אינסטינקטיוו שטעלט זי זיך אב און געהט שטילצורחט
צו אברהם'ן פון מוסיק'ס זיט. זי וועט זיך געבען אברהם'ן.

פאנקע (שטיל). פאפא, גיב א שטיקעל ברויט: (אברהם נישט
איהר ברויט).

מוסיק. איך וועל דיר גלייך געבען וואס. (גיסט אריין אין א
טעלער און גיט איהר).

זאמען (פויז). וויפועל מאל האב איך דיר געזאגט, אז די
זאלט זיך וואשען צום עסען, און נישט, זי אגויז: כאפען גלייך און
עסען! געה גלייך וואס זיך! (פאנקע געהט אין קיך).

מוסיק. מיהאט געדארפט געבען נאך וואס. זעלדע, גיב פלייש,
צי איך ווייס וואס דארטען איז נאך דא: (וועלדע טראגט אריין פלייש)
געהט צו די טעלער (וועלדע געהט צו און פערשווינדט. פאנקע ווישט
די הענד).

זאמען. מאך א ברכה, מאך!

אברהם. לאז שוין דיר זיין גענוג אויך, זי וועט משיחין נישט
ארעכענען.

פאנקע (וועט זיך ביים טיש - ווישט זיך ארויס).

זאמען (פויז). זעה, זעה, ווי זי האט זיך ארוינגעזאכט, זעה!
ווי א מענטש קען זי ביים טיש נישט זינען! ארויס פון טיש, ארויס!
(פאנקע הויפט אן ווינען). געה אין שטאל, געה! אט, מיט די בהמהים -
דארטען איז דיר אנאנדע: (פארהט איהר ארויס אין קיך. אלע, אויסער
אברהם'ן און משה'ן, הויבען זיך אויף פון זייערע ערטער. ישראל געהט
אב צום טיר פון אברהם'ס צימער, שטעהט, געווענעט האלב צום טיר

אין האלב צום טיש. מוסיק האט זיך געשטעלט אין באלד צוריק נע-
זעצט זיך. זלאטע האט זיך געזעצט איפֿין קאנאפע. לאנגע פֿויזע.

אברהם (קוקט אויף זיין מאשען-אדער). ס'איז שוין באלד פֿויער
אוינגער, מ'דארף שוין באלד פֿארהערן צום באהן. (פֿויזע) כוואלט ווע-
לען וויסען, צי וואס פֿארהערט אזא מענטש אוועק? וואס וועט ער דארטען
טון? (פֿויזע) כוואלט שוין וועלען וויסען, וואס וועט ער זיך דארטען
אויסלעגען?

זלאטע. טימן הסתם קומען צוריק באלד, אנאפגעריסענער, אנ-
אפגעשליסענער, ווי אלע באסוואקעס!... טיזיך אויסוואלענערען אין קומען
צוריק. וואס דען קען פֿון זיי ארויסקומען!...

מוסיק (נאך אַקליינער פֿויזע, ווינגענדיג). רבש"ע: פֿארוואס
שטראפסטו מיך אזוי!... פֿארוואס?... (ווינט, ס'וויינט אויף זלאטע).

ישראל (אומקעהרענדיג דאס געזיכט צו מוסיק). מאמע!...

מוסיק. פֿון וואס וועסטו דארטען לעבען? ווער וועט זיך דארט
אדומפֿערריכטען, אדומלאטען!... (ווינט שטארק).

ישראל (געהט צו צו איהר אין לענט ארויף זיין האנד אויף
איהר קאפ) מאמע, זאל זיין גענוג!... אויף בעט זיך, ווער אויף.

מוסיק. קינד מינער, דו ביסט קיין מאל קיין מאמע נישט גע-
ווען... מיין הארץ וועדמיגט אויס אויף אליין...

ישראל (גלעט איהר דעם קאפ).

אברהם. יע, יע. די חברה וועט איהר טאקע דערנעמער מיט
טרעהערען! זיי האבען דען הערצער, זיי פֿיהלען דעם אנדערענס וועדמאג?

זלאטע. וואס וויסען זיי פֿון אמאמע, וואס מאמע, ווען מא-
מע! אט די „חברים“ ווינע - דאס איז ביי איהם טייערער פֿון אליין -
וילדע חיות זענען זיי, נישט מענטשען!...

מוסיק. ווען מינער... טייערער... אויף וועל עס נישט אריבער-
טראגען מיטן געווער... אויף וועל חלילה וחס נישט אויסוואלענערען!... ווען
מינער!... (אברהם פֿערדויערט אין לענט זיך אָב אָן וועגטיל פֿון שטיל.
זלאטע געהט ארום איבערן צימער העכטס, ווישענדיג די אויגען מיט א
מאשען-טויף).

אברהם (צו זלאטע). וואס וויינטו, וואס? ר'וועט קומען צוריק!
טיזיך אויסוואלענערען - וועט ער קומען צוריק! וועסט איהם באלד הא-
בען די סחורה!

זלאטע (וועצט זיך איפֿין קאנאפע, וויינט). רבש"ע! רבש"ע!...
(וויינט שטארקער).

מוסיק. ווער וועט אויף דיר אכטונג געבען!... ווער וועט דיר
וועש געבען!...

ישראל (פעטענדיג). מאמע, לאז אפער זיין גענוג... (שרעקליך
בלאס לענט ער זיך אָב אָן קילאק, אנגעשפארט אָן אלמער).

אדערן (הויפט זיך אויף פֿון זיין אָרט). קינדערלעך, זאל זיין
גענוג. זאל זיין כאטש אַוויילע שטיל!... הערט איהר אלע אויף!... אדער
זעהט דאך שוין, אז עס העלפט נישט... נו וואס איז די פעולה, אז
איהר וועט וויינען, שרייען!... (קליינע פֿויזע) זאל ער זיך פֿארהערן!... זאל
איהם גאט מצליח זיין!... מן הסתם וואו אינו אזוי בעשערט. מיר הא-
בען גערעדט, געשיענה'ט און ס'העלפט נישט - נו, וואס זאלען טון!...
מן הסתם וויל אזוי דער רבש"ע! ווער וויינט, אפֿשר וועט ער טאקע
זיין אנגערליכער ייד!... (פֿויזע) געה, ישראל, טוה זיך אָן און פֿארה מיט
גליק! (ישראל געהט לאנגזאם צו אברהם'ן אין צימער און געהט באלד
ארויס צוריק אנאנגעטווענער).

מוסיק (שטעהט אויף פֿון איהר אָרט). זענען זיך אָב, מיין ווען,
מיט אלעמען און פֿארה, מוועט פֿערשפעטיגען דעם באהן.

ישראל (אויפֿלעגט שטעהט מיט אנאיינגעבויענעם קאפ. א שרעק-
ליכע שטילקייט. ענדליך געהט ער שטיל צו צו אדערנין. נו, ווידע, זיט
געווער! (פֿאלט איהם איפֿין האלד).

אדערן. ווען מינער!... ווען מינער!... (גלעט איהם איבערן קאפ)
בלויב כאטש אַאיד... בלויב אַאיד... בלויב אַאיד!... (פֿויזע), ווען מי-
פֿער! (זיי פֿאלען ווידער איינער דעם אנדערען איפֿין האלד, אדערן ווערט
בלאס. מוסיק און זלאטע וויינען שטארק).

ישראל. ווידע, וואס איז מיט אויף! ווידע... ווידע... קומט וועצט
זיך צו אויפֿלעג, ווידע!...

מוסיק (שפרענט אויף). טאטע! טאטע! וואס איז מיט דיר, טא-
טע! (עס ווערט אנגערעדט, אלע שרייבן: דער טאטע, דער זיידע, אומ-
ליפענדיג איבערן צימער. ישראל מיט מוסיק פֿירדען איהם צום קא-
נאפע).

ישראל. פרענט ווער אביסעל וואסער. זיידע, זיידע, בערזענע
אייף! (מ'בריינגט וואסער).

אהרן (אויסטרענקנדיג). ס'איז גארנישט... ס'איז גארנישט... עפעס
ניט גוט געווארען...

מוסיק (קלעכעט). אי, אי, אי... טאטע!... (אלע האבען זיך
אומגעשטעלט ארום קאנאפע, ישראל ווייזט אפ אהרן'ן דעם שווייט פֿון
שטערען, שפילעט איהם פֿאנאנדער).

ישראל. נ, זיידע, ווי פֿיהלט איהר זיך איצט... בעסער?

אהרן. נישקשה, נישקשה, מין קינד... (וועצט זיך ארויפן גלייך)
נ, ווען מ'ניינט, פֿארה, פֿארה שוין... אלץ איינס... אלץ איינס... וועגן
זיך מיט אלעמען אין פֿארה! (פֿויק).

ישראל (הויפט זיך לאנגזאם אויף. ס'הויפט זיך אויף אויף מיסיק).
נ, מאמע, ווי געזונד!

מוסיק. ווען מ'ניינט! (פֿאלען איינע די אנדערע אויף די העלער).
ישראל. זי דא נור רודיג, מאמע, איך וועל קומען אויף פֿסח
אויס...

מוסיק. מיט גאטעס הילף... ווען מ'ניינט... (קוישען זיך).

ישראל. מאמע, בערזענע זיך...

אהרן (ניט עטליכע מאל אקצעכטן אין לאזט זיך אראפ אויפֿן
קאנאפע. ישראל מיט מוסיק לויפֿען גלייך צו און לעגען איהם אוועק
אויפֿן קאנאפע, מיטערענדיג איהם).

מוסיק (שרייט). אדאקטאר! גיכער נאך אדאקטאר! אקסעלע
ניט אדער! אידל איהם אוועקלעגען בעסער. (מ'בריינגט א קישען. זלאטע
ליפט ארויס נאך אדאקטאר).

ישראל (שרעקליך בלאס). זיידע, זיידע, וואס איז אייף! זיידע,
זיידע!...

אהרן (מיט א ציטערנדיגער שטייט). געלויבט... ביסטו, נאט, פֿאר
די חסדים, וואס די האסט מיט מיר געטון... געלויבט... ביסטו... נאט...
געלויבט...

אפֿוהרמאן. (מיט א שטארקער שטייט) נ, מאכט'ס גיכער, מאכט'ס
גיכער, מוועט פֿערשפעטיגען!

פֿארהאנג.